

Ile sponsa, seu sublimis anima, in gradu charitatis perfectissimo appareat; nihil jam verita, neque diffusa forme, ut cum dicebat: *Nigra sum; innixa dilecto,* in eius amplexus resoluta, eique planè et familiariter incumbens; quippe quia ad eam pervenit charitatem, que foras mittit timorem, 1 Joan. 4, 18, delicias affluens proper eam pacem que exasperat omnem solum, Phil. 4, 7. Recordatur autem arboris, sive crucis, in qua Christus dormientem, seu mortuum suscitavit, fide resurrexit. Neque id prætermittit, sub arbore item Eman., totamque adeò naturam humanaum, fuisse malditione atque corruptam; sub quâ etiam arbore natura cadem, eadem Eva Salvatorem ex sua venturum propagine jam spe enixa est, prouidente Domino: *Inimicitas ponam.... Gen. 3, 15, ipse conferet caput tuum, secundum Septuag., sive ipso, mulier, edito Christo.* Tante igitur calamitatibus, tantique benefici memor, sanctaque, ut Ecclesia canit, per arborem, à malis ex arbore prognatis, magis magisque incumberere vult dilecto, ejusque laevora brachii, imprimitque pectori, more Joannis quem Dominus diligebat, in eis pectori recumbentibus. Tum significat sponsa amoris ardorem vehementissimum, summoque cruciatu. Talis est enim vita praesentis etiam perfectissima, Deoque conjunctissima charitas; coactur anima plenè cum Christo esse desiderans et quâdam genitulatione successa, reliquis culparum, et vel minimis inolute concupiscentias malulis, et ipsa carnis infirmitate torqueret. Amor tam preualeat inter ignis indefessi, quem nulla vis aquarum extinguit: dicens Apostolo: *Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio? etc.*, Rom. 8, 35. Unde sponsa: *Aqua multa non potuerunt, etc.*, 8, 7, indicatque se pro sposo passuram mille mortes; ac martyrum præcinctum fortitudinem; subditque: *Si dederit homo omnem substantiam, etc.*, ad commendandam pariter corum gloriam, qui dixerunt: *Ecce nos reliquimus omnia*, Matth. 19, 27. Neque sunt tantum sollicita est anima conjugata Christo, ejusque amore amore fruens; sed sororum infirmiorum proœctui invigilat, easque sponsa mira libertate commendat, à quo etiam docetur que enique anima abhiveda cura sit, 9. Sororem parvulam S. Thomas intelligit nascentem sub Apostoli genitum Ecclesiam. Hoc autem loco sponsa mirum experitur Christi in vinea suâ, ipsa sciœt anima excoœndâ, studium, upote quam et diligat, et apud Isiam non modo plantet, sed etiam sepiat, muniat, custodiat, et relictis omnibus unam curet, Isai. 5, 2, 4, 7. Quo Ecclesia catholice unominius videatur; similes, hæc in parte, castissima et prudentissima Virgini, que dum familiariter cum sposo colloquitur et versatur, veretur ne quoquam in eo statim deprehendatur. Itaque si forte aliquem à longe advenientem precipit, à quo in tam familiariter colloqui et conversatione deprehendi posset, monet amicum suum ut fugâ veluti se subducat atque subripiat, ne simul esse deprehendatur, no quis sit conscientiam tam intimas et familiarias sue conversationis. Eo videtur respicere hic sponsa, dum Christum amicum suum habet subita fugâ se præmtere instar caproci, vel humiliu cervorum. (Lud. Cappellus.)

SUMMA

ET CONCLUSIO OPERIS.

Ile igitur ordo septem dierum. Perpetuum illud: Sponsa conjuncta Christo, et eterno amore flagrans. III gradus. Primo quidem ile, anima formæ diffidit sua, ejusque virtus excusat, atque ilis qua sensu magis afficiunt, pietatis illecebris, ac veluti blanditis deflecat. Secundò, conversa recens ad perfectioris vita studium, in ipsis conversionis initii, antea actæ vita tot peccatis obnoxiae commemoratione, ac tadio, novaque delictis à sposo invitatur ad solitudinem, reliquaque cupiditatem exterminat. Tertio die, incipiunt amoris exercitationes, inflammatur sponsa, fitque profecitor. Quarto, exercitamentum est, graviorque cruciatu, animaque non tantum grata, sed etiam robur additur, ac vis quâ et hostium impetus frangat, et supra perfectissimas animas extollatur. Quinto, non tantum sposo, sed etiam ceteris omnibus, miraculo est. Sexto, quô splendoridior est, eó magis ad solitudinem properat, eoque jam ipsa sponsa ultrò invitat, ut amori liberis, ac sine illâ interpellatione servient, ac olenius ipsa coecatur. Se-

ptimo, in sponsum recubens, velut suavissimo subato, conquiescit.

Recordetur autem hic semper agi de anima perfecta et conjugata Verbo, qua jam osculo digna sit, heatisque amplexibus; sed tamen in Christum magis magisque crescat, ut Paulus: *Qua retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens me ipsum*, Phil. 3, 15. At cave hic tu mili cogites animam per septem gradus certâ methodo, ac necessario deducat, in aliquo denum statu consistere. Hoc enim duntaxat apparitet hoc cantico, quæcumque anima Spiritus agit, eam continuis incitamentis ad ulteriore propelli, ut ea ipsa, quam Scriptura perfectam appellat charitas, seipsam supergressa, novis subinde conatibus in Deum assurgat. Hic etiam pertinet cantici finis: *Fuge, dilecto mi, super montes aromatum.* Que guidom sic dicta sunt, ut cum quâ magis comprehenduntur putatur, eò sublimiorum visum, et quasi fulgentem, ipsa pro viribus secutara sit.

Ex hoc cantico Ecclesia, Patres ac preserit sanctum Ambrosium eo in argumento copiosissimum sectata, multa transluti in Mariam; ut hæc, vox turtarum, vox Mariae dicentis: *Ecce ancilla Domini;* et: *Magnificat anima mea Dominum*, Luc. 1, 58, 46, vox suavissima, que Joannem in utero matris latenter excoœvit, ut Dominum ejusque matrem velut triplu[m] salutaret. Et illud: *Dum esset rex in accubitu suo, nards mea, omnique odore odorator casitatis, invitavit eum.* Et illud: *Qua est ista quæ ascendit imixa super dilectionem?* Et illud: *Tota pulchra es.* Et illud: *Videite, filie Sion, regem Salomonem in diadema, quo coronavit illum mater suæ.* (Coronavit enim... quando generavit,) inquit Ambrosius de Inst. Virg. 16, n. 98. « Tamen hoc ipso quod ad omnium salutem eum concepit et peperit, coronam capiti ejus eterna pietatis imposuit. Aliaque immemorabili, quo sublimioribus animis convenientia, eò magis Maria congrunt, non tantum accommodatione pli sed etiam ad litteram, quô inter sublimissimas ac perfectissimas.

(Editores.)

Compendium

SIVE

SYNOPSIS

SENSUS LITTERALIS ET GENUINI

CANTICI CANTICORUM.

Sensus litteralis et adequatus Canticorum est de scribere conjugium Christi et Ecclesie per humanitatem ab eo assumptam; partialis Christi et anime sanctæ, non cuiuslibet, sed perfectæ; principalis

Christi, et B. Virginis. Primò ergo describit Ecclesiam et anime sanctæ infantiam à cap. 1 usque ad c. 2, v. 8; secundò, ejus adolescentiam à c. 2, v. 8, usque ad c. 5 v. 6; tertio, ejus virilem ætatem à c. 5, v. 6,

usque ad cap. 5, vers. 2; quarto, ejus senectam a cap. 5, v. 2, usque ad cap. 6, vers. 5; quintū, ejus renovationem et glorificationem, vel potius aspirationem ad gloriam a c. 6, v. 5, usque ad finem libri.

Prima pars Cantici,

Quā describitur Ecclesie ortus et infansia usque ad c. 2, vers. 8. Hæc infansia fuit a Christi ortu et predicatione usque ad missionem Spiritus sancti in Pentecoste.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — OSCULETUR ME OSCULO ORIS SUI. Petit sy-nagogum osculum incarnationis Verbi, quo scilicet Verbum osculator humanam natum eam assumendo, ut in ei patiendo, illam Deo Patri ob pecatum exosum reconciliat. Petit anima sancta osculum perfectionis, charitatis et unionis cum Deo. Petit B. Virgo osculum Spiritus sancti, ut fiat mater Christi.

QUIA MELIORA SUNT UBERA TUA VINO. Ubera vocat papillas; nec enim viri habent mammas, ut feminæ: ex papillis autem virorum sublaci habeantur docet Galenus et Aristot. lib. 4 Histor. animal. cap. 12, et lib. 5, cap. 26. Ubera significant dulcissimam lactantiam facultatem et vim: Christus autem suu doctrina et gratia quasi dulibus lactat fideles. Nota nō quid, haec enim vox dat causam eum sponsa ambiat osculum spondi, q. d.: Quia dulcedinem tuorum ubera, id est, tu doctrine, gratiae et consolations gustavi, hinc ego ad tuum osculum, ut ex ejus habita spiritu et anima, à qua omnis dulcedo promanat, in ipso fuste haeriam. Haec ubera meliora sunt vino voluntatis seculi, aquæ ac vino, id est, austernitate legis Mosaicæ.

VERS. 2. — FRAGRANTIA UNGENTIS OPTIMIS. Puta charismatibus Spiritus sancti præstantissimis. Externa Christi ubera sunt Apostoli et Evangelista.

OLEUM EFFUSUM NOMEN TUM. Oleum hic ponitur pro unguento et quovis liquore odorato, qualis est balsam; q. d.: Nomen Jesu, id est, Salvatoris, tibi, o Christe, proprium, effusum in incarnatione, circumcisione et cruce, fragrat instar balsami. Nomen sumitur pro re nominata, q. d.: Tu, o Jesu, effundens tuum sanguinem et vitam pro nobis ex meo amore, redoles suavissime. Ita Origenes, Theodorus, S. Gregorius, Haymo et alii.

IDEO ADOLESCENTULU (hoc odore tui amoris attracta) DILEXERENT TE. Adolescentulus vocat Ecclesias et animas in fide et virtute Christianæ novellas, ut sunt recenter baptizatae.

VERS. 3. — TRAHIE ME POST TE, CURREMUS IN ODOREM TUORUM. Ecce quod vers. 2 vocavit oleum, hic vocat unguenta, q. d.: Oro ut tua gratia, Christe, me prævenias et efficaciter trahas ad te, ut sic post te cum meis adolescentibus curram, et sanctissimos ac suavis simos tuos mores imiter.

INTRODUXIT ME REX IN CELLARIAS STA., id est, in infi-

ma penetralia domis sua (haec enim Hebrei vorant tibi cheder); Christus patefecit mihi arcana sua, et presertim mysteria, in prophetis et figuris veteris Testamenti abscondita; item sancta sacramenta, praesertim Eucharistie.

EXULTABIMUS ET LETABIMUR IN TE, MEMORES UBERUM TUORUM SUPER VINUM. Vatabi. prædicabimus amores tuos vino præstantiores; q. d.: Ego sponsa cum meis adolescentibus eritis vino tue consolationis, quod bibimus in cellariis tuis, se laete dulcedinis tue, quod sextimæ ex überibus charitatis tue, exultabimus et letabimur in te.

RECTI DILICUNT TE, q. d.: Tu, o Christe, rectissimi et sanctissimi es; quare qui recti sunt, justi et sancti, diligunt te: tu enim eorum amorem rectificas et castificas, ut in carnale ament, sed tantum id quod spiritualiter est et divinum, quale est omne id quod in te cernunt et admirantur, ut post te currere gestiant.

VERS. 4. — NIGRA SEM, SED FORMOSA, FILIE JERUSALEM, SICUT TABERNACULA CEDAR, SICUT PELLES SALMONIS. Hæc ita combina; q. d.: Ego Ecclesia Christi sponsa nigra sum, sicut tabernacula Cedrenorum et Agarenorum, que sole torquent, nigrificant; sed formosa pariter sum sicut pelles Salmonis, quia persecutio-num et seruumnam caligo et nigredine me magis illustravit, et formosior effect ob splendorem patientie, fortitudinis, claritatis et zeli, caterarumque virtutem, quas in adversitatibus ostendi et adauit.

VERS. 5. — NOLTE ME CONSIDERARE, QUOD FUSCASIN, QUIA DECOLORAVIT ME SOL, q. d.: Nolite mirari quid per tribulationes fuscata sum, quia hisce me decoloravit sol, id est, astus persecutions; sed idem mihi patientiam et constantiam afflit, quo longè magis me illustrat. Ita Cassiodorus, Beda et alii.

FILIÆ MATER MEÆ PUGNAVERUNT CONTRA ME, POSUERUNT MÌ CUSTODEM IN VINEIS, VINEAM MEAM NON CUSTODIVI; quasi dicat: Judæi, qui sunt fratres mei, impone ex eisdem matre quæ ego, putu ex Synagogâ gentili, Judæi, inquam, pugnantes pro suo Moyse et Iudaismo, ne Ecclesiam Christi, id est, Apostolos et primos Christianos, acerrimè oppugnarunt, ideoque coegerunt illos Judæam deserere ac fugere ad Gentes, ibi que erigere et custodiæ vineas, id est, Ecclesiæ exteras gentium: quo factum est ut vineam meam, id est, Ecclesiæ in Judæa sitam, que mihi nativa et propria erat ac unice à Christo commendata, custodire non poterim; quare ab ea expula oberrare coacta sum per vineas gentium, ubi variis solis, id est, persecutions astus perpessa, ærumnis decolorata, afflictæ et effusata sum.

VERS. 6. — INDICA MIHI (tu, o spose, qui es is) QUEM DILIGIT ANIMA MEA, UBI PASCAS (gregem tuum fidilium), UBI CUBES IN MERIDIE, NE VAGARI INCIPIAM POST GREGES SOPHALUM TUORUM. Ecclesia astu persecutio-nis Judeorum et Gentium afflieta et decolorata, petit a Christo sponsu suo locum in quo fideles suis pascat, et cum in refrigerium cuhando capet in mediæ, id est, in ardore tribulations, ut ibidem a spose pascatur, animetur, corroboretur, ne aliqui

incidat in sparsi sodales, id est, amulos haereticos, vel homines impios, a quibus publius haeresem, errorum et vitiorum pascatur.

Vers. 7. — SI IGNORAS TE, o PULCHERRIMA INTER MULIERES, EGREDERE ET ABI POST VESTIGIA (Hebr. post calcane)s) GREGUM TUORUM, ET PASCE HOEDOS TUOS JUXTA TABERNACULA PASTORUM. Pronomen te per pleonasmum Hebreum redundat, q. d.: Si ignoras, o Ecclesia, ubi ego Christus gregem pascam, egredere et abi post vestigia gregum, id est, fidelium tuorum; tu enim greges mei quoque sunt; atque ubi greges mei sunt, ibi sum quoque ego earum fides et individuum pastor; et pasce hoedos tuos juxta tabernacula pastorum, puta Apostolorum et doctorum; illos enim tibi præsides praefeci et magistros constitui, atque ego in medio ipsorum versor et dego, ut diu vivere in medio ipsorum à parentibus meis inventus sum in templo, Luc. 2, 46, iuxta illud: Ecce ego vobis sum usque ad consummationem seculi, Matth. 28, 20; quare per hosce pastores ego te verò doctrix arde, solabor et protegim. Hossi siquaris, non incipies vagari, nec indecides in meos sodales, id est, amulos et rivales haereticos, caterarumque errorum magistros. Ita S. Athanasius in Synopsi, et Justus Orgel.

Vers. 8. — EQUITATU MEO (Septuag. equæ meo) IN CURVIBUS PHARAONIS ASSIMILAVI TE, AMICA MEA; q. d.: Ad bellum te voco, o Ecclesia, ut totum mihi tibi que subigas: quare à me assimilabiles equitatu meo angelico, quem opposui equitatu et curribus Pharaonis, cum pro Moyse et Hebreis pognans eos profligavi, et in mare Rubrum demersi. Simili enim modo per te omnes tuos hostes infideles profligabo, sed ita ex infidelibus faciam fideles, ex hostibus amicos, ex rebellibus subditos, ex feris homines, ex mortuis vivos, ex daemonibus angelos.

Vers. 9. — PULCHRA SUNT GENÆ TUE SICUT TURTURIS. Hisce genis significatur Ecclesia et fidelium, praesertim virginum, verecundia et castitas; tortures enim casta sunt.

COLLUM TUUM SICUT MONILLA. Propriæ collo, quod oneri et jugo æquæ ac capiti subjicitur, significatur subiecito et obedientia Ecclesie, quia Christo spuso suo, Deinde legibus per omnia obedit. Haec enim cam non tam gravat, quam ornat ut monile.

Vers. 10. — MURENULAS AUREAS FACIES TIBI; VERMICULATAS ARGENTO; q. d.: Aureis obedientie legibus et regulis, argento obedientie dispuncis, quasi murenulis, id est, torquebus aureis argento variegatis, decorabimus te, o Ecclesia, o anima sancta et religiosa.

VOX SPONSE.

Vers. 11. DUM ESSET REX IN ACCIBITU SUO, NARDUS MEA DEBIT ODOREM SUUM; q. d.: Dum sponsus meus, qui est Rex Christus, esset in mensa sua nuptiali, puta in incarnatione, passione et cruce, ego sponsa Ecclesia, et anima sancta, ad illum in-

gressa, unguento nardino humilitatis, penitentie, orationis, ceterarumque virtutum eumdem perinxii, cojus odore ille misericordie recreatus est. Hoc fit, dum Christi incarnationem et passionem devotè recolimus, audimus, legimus et meditamur.

Vers. 12. — FASCICULUS MYRRÆ DILECTUS MEUS MINI, INTER UBERA MEA COMPARABUR; q. d.: Ego Ecclesia, et anima devota memor incarnationis, passionis et crucis, myrræ, id est, amoris sponsi mei, quo tam amara p̄ me ultra subi, semper recordabor, illi grata ero, illum amabo, pro illo vicissim amara quilibet subire non detrectabo, sed optabo et ambiam amara et ardua ejus jussa, quin et objurgationes ac mordacia verba, inquit flagella et verbera ultra suscipiam et capessam.

Vers. 13. — BOTRUS CYPRI DILECTUS MEUS MINI IN VINES ENGADDI. Cyprus est arbor sisyp foliis, semi coriandri, flore candido et odorato, ait Plinius; praesertim erat in vineis Engaddi, ex vicinia balsam in eis germinantib. Notat ergo letam et gloriam Christi resurrectionem. Christus igitur fuit fasciculus myrræ in passione, sed botrus cypri in resurrectione, q. d.: Augiter recordabor resurrectionis æquæ ac passionis Christi, ac per consortium passionis tendam ad consortium resurrectionis ejusdem: ipse enim sua resurrectione viam mihi ad eandem prævit et apertuit.

VOX SPONSI.

Vers. 14. — ECCE TU PULCHRA ES, AMICA MEA; ECCE TU PULCHRA ES. Sponsa, à sponsa laudatus, laudem suam in eamdem reflectit; q. d.: A me pulchro tu parier, o sponsa, pulchra es, quia ego meam pulchritudinem tibi imperti et afflavi; quare bis pulchra es, primò in dilectione Dei, secundò in dilectione proximi. Rursùmprimò in actione, secundò in contemplatione. Ad hæc primò in humilitate, secundò in charitate.

OCELLI TUI COLUMBARUM. Amicus in oculis eluet. Sensus est; q. d.: Ocelli (et consequenter mentem et intentionem in eis pellicentem) habes columbinos, id est, simplices, ingenuos, pudicos, amabiles.

VOX SPONSE.

Vers. 15. — ECCE TU PULCHER ES, DILECTE MI, ET DECORS. Sponsa amore et honore certat cum spuso, laudesque suas in eum retorquet; q. d.: Fator, o spouse, me esse pulchram, sed hæc pulchritudo non tam mea est, quam tua, quia à te mihi aspirata. Nam tu pulcherrimus es formaliter et causuliter; tu enim es fons et causa omnium gratiarum, decoris et pulchritudinis, quae in justis et sanctis reperiuntur.

Vers. 16. — LECTULUS NOSTER FLORIDUS; TIGNA DOMICILIA SORORUM CEDRINA, LAQUEARIA NOSTRA CIPRES SINIA. Pulchrum spousum et sponsam, pulchrum decet cubicule et pulchra domus, pulchra contignata ex cedris et laqueis cypressis. Ulrumque hic assignat. Sponsa in vineis decolorata, inde sponsum invitat in domum, ut in eis quiete et letitia mutuo fruantur consortio et

colloquio. Leuctulus, in quo Christus et Ecclesia aquae ac anima justa, conquescent, est pura sancta conscientia florens virtutibus, item oratio et vita contemplativa. Dominus Christi et Ecclesia ad litteram sunt templo et oratoria fabricata ex cedris et cypri, ut huius templum Salomonis, ad quod hic alludit. Symbolice tigna, que domini continent et sustentant, notant bonos praetatos, qui sunt ecdovini, id est, integra excelsa vita; laquearia, que tigna affiguntur, ex iisque pendent, notant fideles et sanctos praetatos suis conjunctos, et subditos; hi sunt expressivus, id est, rectis et incorruptis moribus, ac frondibus honorum instar cypri decorantur et coronantur.

CAPUT II.

VOX SPONSI.

VERS. 1. — Ego flos campi et liliu convallium. Christus fuit flos campi, quia sicut flos in campo sponte provenit sine semine, sine creatione, sic et Christus ex Virgine natus est sine operâ viri. Sicut ergo flos non alium habet patrem quam solem in celo, nec aliam matrem quam plantam ex qua nascitur in terra; sic Christus in celo solum patrem habet Deum, qui est sol inveniens, et in terra solam matrem Virginem. Christus quoque fuit liliu convallium: liliu, per candorem et splendorem vite; convallium, per humilitatem: tum quia ipse in se fuit humillimus, tum quia humilium et castarum animarum, quas inhabitat, idem ipse est decus et ornamentum.

VERS. 2. — Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias; q. d.: Sicut liliu enascerit vigetque inter spinas; sic Ecclesia inter haereticos, persecutores et impios, qui illam quasi spine pungunt, magis crescit, ac majori smeditatis fulgore, et odore bona fame coruscat.

VOX SPONSI.

VERS. 3. — Sicut malus inter ligia silvarum, sic dilectus meus inter filios; q. d.: Sicut arbor pomifera, v. g., malognatorum, excellit arbore sylva infirmeris et fructuaria, et odore, et sapore; sic Christus sapientia, gratia et virtutibus excellit omnes Adelphi.

SUB UMBRA ILLUS QUEM DESIDERARERAM SEDI, ET FRUCTUS EIUS DULCIS GUTTURI MEO; q. d.: Christus mili est quasi malus et ponus sua umbra, id est, sua cura et providentia me ab aste tentacionum protegens, et similis suis dulcibus fructibus me pascens et oblectans. Fructus Christi sunt septem dona Spiritus sancti, ac sancta sacramenta, praesertim Eucharistie.

VERS. 4. — INTRODUXIT ME REX IN CELLM VINARIAM, ORDINAVIT (Hebr., xxviii erexit) IN ME CHARITATEM. Cella vinaria, in quam Christus introduxit Ecclesiam, id est, Apostolos et fideles, est altare in quo celebramus sacrificium Eucharistie, ac haurimus calicem Domini, qui memorem coelesti suavitate inebriat. Ita

Nyssenus. Item cella haec est plenitudo Spiritus sancti apostoli in Pentecoste; unde videbantur ipsi esse pleni munto, non vini, sed zeli, ac tum vexillum charitatis palam in Judea, et deinde in toto orbe exercerent. Vide S. Augustinum 22 Civit. 22.

VERS. 5. — FELCITE ME FLORIEBIS, STIPATE ME MALIS, QUA AMORE LANGUEO. Apostoli et fideles recepto Spiritu sancto, ac frequentantes Eucharistiam, amore Dei ita accendebarunt, ut amore languerent, et quasi in dolendum animi inciderent, unde ambiebant flagella, crux et martyria. Optabant ergo fulciri floribus, id est, suavissimo exemplo Christi et sanctorum prophetarum, ac stipari, id est, vallari et roborari ponis, id est, precibus eorumdem.

VOX SPONSI.

VERS. 6. — LEVA EJUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA EJUS AMPLEXABUR ME; q. d.: Christus sponsus meus sponsum amorem ejus languentem ac deficienter sustinet: quare lava ejus sit sub capite meo, et dextera illius amplectetur me, id est, reliquum meum corpus. Lava Christi est humanitas, dextera est deitas. Rursum lava est gratia et consolations praesentis vite, dextera est gloria et felicitas future.

VOX SPONSI.

VERS. 7. — ADIUVO VOS, FILLE JERUSALEM, PER CAPREAS CERYOSQUE CAMPORUM, NE SUSCITETIS, NEQUE EVIGILACE FACIAS DILECTAM, QUADASQUE IPSA VELIT. Est iuramentum venatorum. Sponsus enim hic inducitur ut pastor et venator insequens cervos et capreas; q. d.: Adiuro vos, ô Judei, per sanctos angelos, qui celerrimi et oculatissimi sunt, ut cervi et capre, angelos, inquit custodes Iudeas; nequacumque in Iudea nascentis, ne ejus amore mel ferventis et languentis fidem pacem, et profectura vestro tumultu, schismate, persecutione interturbet. Rursum ne illam ab olio sancto, oratione et contemplatione avocetis ad negotia vite activa; sicut Christus Martham conquerentem de Magdalena repressit, dicens: *Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima. Porro uiam est necessarium; Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea*, Luc. 11.

Secunda pars Cantici,

Quia describitur adolescentia, et incrementa Ecclesiae usque ad cap. 3, vers. 6; sicut infantiam Ecclesiae descripta est cap. 1, hucusque.

Hec adolescentia Ecclesiae fuit post Pentecosten, cum apostoli, recepto spiritu sancto, profecti ad gentes, ibi Ecclesias fundarunt.

VOX SPONSI.

VERS. 8. — VOX DILECTI MEI: ECCE ISTE VENIT SALIX IN MONTIBUS, TRANSILIENS COLLES. — VERS. 9. — SEMIIS EST DILECTUS MEUS CAPREE HINNULOQUE CERYORVM. Inducitur hic sponsa amore languens qui si

incidentis in somnium et deliquium, ideoque ab adolescentiis delata ad lectulum, ut patet, cap. 5, vers. 1. In lectulo ergo somnians videtur sibi audire vocem sponsi salientes per montes et colles instar capree hinnulique cervorum. Significatur Christus per Apostolos à Judea profiscens, et discurrens per totum orbem, omnibusque gentibus praedicans Evangelium, ac omnes montium itinerumque anfractus, omniaque Evangelii impedimenta generose superans et transiens instar capree et humuli.

VERS. 10. — EN IPSE POST STAT PARIETEM NOSTRUM, RESPICENS PER FENESTRAS, PROSPICIENS PER CANCELLOS. Christus in Pentecoste seipsum exhibuit. Apostolis per spiritum sanctum à se missum, puta per linguis igneis Apostolorum capitibus incidentes, quasi per cancellos, per quos ipse Apostolus clarè intuebatur. Apostoli vero ipsum obscurè, ut fit in cancellis; tumque Apostoli et fideles frequenter coperpernt Eucharistiam in qua Christus latens sub speciebus panis et vini, per eas quasi per cancellos, et per parietem intermedium nos inuitantur.

VERS. 11. — JAM HYEMS TRANSUIT, IMER ABIT ET RECESSIT. — VERS. 12. — FLORES APPARUERUNT IN TERRA NOSTRA; TEMPUS PUTATIONIS ADVENTI; VOX TURTURIS AUDITA EST IN TERRA NOSTRA; q. d.: Jam versus est Evangelii: in vere autem omnia proliferant: proliferate ergo et vos, ô Apostoli, quia jam hyems et imber, frigusque infidelitatis et peccatorum, æquæ ac legis Mosaicæ transiit. Sol vernalis, id est, spiritus sancti gratia jam illuxit, omnes gentes preparantur, calefacientes, et desiderante faciem suam salutem, Deique amictiam: quare flores sanctorum desideriorum jam ubique apparent. Tempus putationis adventi, quo scilicet vinea, id est, anima à Deo electa: amputatis vitiis aptantur ad proferendum uvas virtutum; vox tuturis, id est, genitus gentium ponentium, cupientium Deo reconciliari, ubique audiatur.

VERS. 13. — FICUS PROTULIT GROSSOS SEOS; VINEAE FLORENTES DEDERUNT ODOREM SUUM; q. d.: Apostolis in vere, puta Pentecoste, et deinde praedicantibus: *Ficus protulit grossos*, id est, multi Iudei ad Christum conversi sunt; et *vineae florentes*, id est, gentes credentes, *dederunt odorem sanctae vite*, fame et exempli, indeque spem magna fertilitatis, puta conversionis omnium omnino gentium. Porro sicut grossi nonnulli maturescunt, sed perploses immaturi decidunt, sic pauci ex Iudeis in fide fuere constantes, perploses enim ex eis à fide defecerunt, et in iudaicum relapsi sunt.

VERS. 14. — COLUMBA MEA IN FORAMINIBUS PETRE, IN CAVERNA MACERLE: OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, SONET VOX TUA IN AUREBUS MEIS; VOX ENIM TUA DULCIS, ET FACIES TUA DECORA. Apostoli ante adventum spiritus sancti metuentes Iudeos latebant in cavaculo, sicut columba latente in foraminibus et cavernis; inde Christus, misso jam spiritu sancto, qui eos ammos reddidit, ipsos evocat, ut in publicum prodeant, ibique populi faciem suam ostendant, et vocem prædications exhibeant, utpote sibi suavem et auditoribus salutarem.

VERS. 15. — CAPITE NOBIS VULPES PARVULAS, QUE DEMOLIUNTUR VINEAS; NAM VINEA NOSTRA FLORUIT.

Vulpes sunt hariticæ, initio Ecclesie subnascentes, ut Simon Magus, Menander, Basiliades, Carpocrates, Gnostici: hi subdolè quasi vulpes vineam, id est, Ecclesiam et fidem subvertent. Jubet eas capi, dum parvula sunt, non adulatae et generando multiplicatae capi et extirpi nequeant.

VERS. 16. — DILECTUS MEUS MHI, ET EGO ILLI, QUI PASCIUTUR INTER LILIA. — VERS. 17. — DONEC ASPIRET DIES, ET INCLINENTUR UMBRAE; q. d.: Quia Christus me Ecclesiam et animam fidelem prior dilexit ut sponsam, hinc ego eum vicissim diligo ut sponsum, itaque illi intendo, sicut ille intendit mihi. Abite ergo, male vulpes, quae me à sposo Christo divellere conanimi. Christus quasi apis pura poscelit inter lilia, id est, oblectant animabus candidis et puris, donec aspriet dies clare et beatæ aternitatis, et obscurerunt umbrae obscures et miserae mortalitatis, quando eas in aeternam suam lucem et gloriam coelestem transferet.

REVERTE, SIMILIS ESTO, DILECTE MI, CAPRE HINNULOQUE CERYORVM SUPER MONTES BETHEB. Montes Bether vel Bethel sunt illi in quibus Jacob videt scalam à terra in celum porrectam, Deumque scala innixum, indeque locum vocavit Bethel, id est, domus dei. Genes. 28, 12. Idem vocantur montes Bethel, id est, divisionis, quia divisæ sunt et diffusi in varios colles, per interjectane valles. Montes ergo Bethel sunt Ecclesie particulares per totum orbem diffusæ, et à se invicem dividæ: has ut sua gratia visitet Christus, orat hic Ecclesie universalis. Capree hinnuli et cervi amant montes, ac veloces sunt et acuti visus; notant ergo Christi velocitatem et vigorem providentiam, quia Ecclesiae singulis acriter intendit et succurrit.

CAPUT III.

VERS. 1. — IN LECTULO MEO PER NOCTES QUÆSIVI QUEM DILIGIT ANIMA MEA; QUÆSIVI ILLUM, ET NON INVENI. — VERS. 2. — SURCAM, ET CIRCUIDO CIVITATEM, PER VICOS ET PLATEAS QUERAM QUEM DILIGIT ANIMA MEA: QUÆSIVI ILLUM, ET NON INVENI. — VERS. 3. — INVENERUNT ME VIGILES QUI CUSTODIUNT CIVITATEM: NEM QUÆSIVI ANIMA MEA VIDISTIS? — VERS. 4. — PAULULUM CUM PERTRANSISSEM EOS, INVENI QUEN DI-

LIGIT ANIMA MEA : TENUI EUM , NEC DIMITTAM EUM .
BONOC INTRODUCAM EUM IN DOMUM MATERE , ET IN
CURRICULUM GENITRICIS MEAE . Sensus est , quasi dicit :
Ego Ecclesia suavitatem quiescens in Sion et Iudea , ibi
que vacans orationi , verbo Dei , frequenter communi-
cioni , sanctitati , omniisque virtuti et perfectioni chris-
tiana , ut patet , Act . 2 et seq . , ibi quiescere Christum ,
sed non inventi , quia plerique Iudeorum inherentes
legi Moysae Christi filium respulerunt . Christus autem
residet et invenitur in Ecclesia , id est , in multi-
tudine et universitate credentium totius mundi .

Notat enim sponsa Christum per fidem habituare in
cordibus fidelium , ut adverterit S. Bernardus : Dixit :
Surgam , et circave cistitam Jerusalem ; reliquaque
Iudeorum illi subjectam : per vicos et plateas evangelizan-
do , quare quem diligit anima mea , Christus
scilicet , Christique fidem et cultum ; quiescit illum ,
et non invexit , quia Iudei Christo in Evangelio resti-
terunt ; invenerunt me vigiles qui custodiunt civitas
meam , scilicet pontifices , principes sacerdotum , scribae ,
Herodes Agrippa , et ceteri Iudeae presides . Interro-
gavilis : Nam quem diligit anima mea ? Agnos-
cilius : Messiam patrem vestrum promissum ? creditis-
ne in Iesum Christum eruestrum ? at illi obliquerunt ,
ut se silencio se nescire Christum testati sunt . Quocirca ,
paulinus clara pertransirem eos , invexit quem
diligit anima mea , cum scilicet paulo post persecu-
tionem pontificum ac necesse S. Stephanum , scilicet tamen
secundo a passione Christi , Christus S. Paulum con-
vertit , ac doctorem gentium auctoritatem dicens : Fas
electionis est mihi iste , ut portem novem meum eorum
gentibus et regibus . Act . 9 : ac mox S. Petrum ad Cor-
nelium , ceterosque Apostolorum ad diversas gentes tota
ore converteendas destinavit . Ibi ergo in fide gentium
Apostoli invenerunt Christum , quasi in Ecclesia uni-
versali residentem et dominantem . Tunc ergo dixit
Ecclesia : Temi enim , nec dimittam , quia fundabo ubique
gentium Ecclesias , itaque sacerdotibus , episcopis ,
sacerdos , doctoribus , praedicatoribus , miraculis ,
etc . , eas in fide Christi stabiliam , ut illas nunquam
illam abiciant , sed vel simil , vel alternatim et suc-
cessive arete eam retineant , ita ut semper magna pars
orbis Christum colat et adorat : Donec introducam il-
lam in domum matris meae , et in cubiculum genitricis
meae , id est , synagogae . Synagoga enim vetus Iudean-
orum fuit matrix , et genitrix Ecclesie Christianorum .
Primi enim Christiani , puta Apostoli , fuere oriundi è
Iudeis . Sensus ergo est , q . d . : Transficeram Christum
Christique fidem et cultum à Iudeis ad gentes , itaque
illam firmabo et stabiliam , donec in fine mundi per
Eian et Enoch convertant Iudeos . Sie enim Christus
Christique fidem introducam in domum matris
meae , id est , in synagogam Iudeorum , ut omnis Israel
salvus fiat , atque ex Iudeis et gentibus fiat unum
omnibus et unus pastor .

VOX SPOSSI .

Vers . 3 . — ADIUVO VOS , FILIE JERUSALEM , PER CA-
PREAS CERVOQUE CAMPOVOS , NE SUSCITETIS , NEQUE EVI-
GILARE FACIAS DILECTAM , DONEC IPSA VELIT . Hec

verbis hic literatur ; jam enim audivimus ea cap . 1 ,
7 ; quare videtur sponsa iterato lie in sonnum et ex-
tasis incidisse . Primò enim in eam incidit , cap . 2 , 5 ,
dicens : Fulcie me floribus , stipate me malis , quia
amore laugae .

Parabolice somnus hic significat Ecclesiam primiti-
vam , id est , Apostolos post laborem et distractionem
aliquot annorum , quos convertente Iudea impende-
runt , receperisse se per aliqd tempus ad quietem or-
ationis , et otium contemplationis , ut vires mentis re-
staurarent , et se ardentiis ad novos magisoresque la-
boros , puta ad conversionem omnium gentium compa-
rearent . Ad hoc enim opus erat ingenti spiritu ,
quem orando excitare et à Deo postulare par erat .
Unde Christus vobis eos ab hoc somno et quiete tam
pia excitat .

Tertia pars Cantici ,

Quā describitur Ecclesia alas virilis , et per-
fectio usque ad cap . 5 , v . 2 .

Hec virilis alas Ecclesia perfecta fuit tempore Con-
stantii Magni .

VOX SEXAGOSA .

Primulus conversus de Ecclesia gentium .

Vers . 6 . — QUE EST ISTA QUE ASCENDIT PER DESER-
TUM , SICUT VIRGILIA FUMI AROMATIBUS MYRRIS ET
THUUM , ET UNIVERSI PULVERIS PIGMENTARIUM , ID EST ,
apothecarii ? Primitiva Ecclesia ex Iudeis in Sion et
Jerusalem collecta , audit S. Cornelius per S. Petrum
ac gentium per S. Paulum et Barnabam conversione ,
admirans exclamat : Que est ista nova et bella Ecclesia ,
ex desertu gentilium temuere et glorificare ascendens ,
sicut virgula fumi ; sed ex continua fumi
ascensione sursum agglomerans esse , in magnam cre-
scit amplitudinem , atque suavisimum virtutum expi-
rat odorem ; spirat enim thura , id est , Christi de-
temperie ; credit enim Christus esse Deum , illique thura ,
id est , sacrificia et divinos offerit honores ; ac myrram
humanitatis et passionis Christi ; credit enim
Christum Deum pro nobis assumpsisse humanam na-
turam , in eaque passum , crucifixum , mortuum et se-
pultum , ac universum pulverum pigmentarium , id est ,
reliquam doctrinam evangelie prædictio exhalat ,
et quaevaversum diffundit .

Vers . 7 . — EN LUCTULEM SALOMONIS SEXAGINTA FOR-
TES AMBUNT EX FORTISSIMIS ISRAEL . — Vers . 8 . —
OMNES TENENTES GLADIUS , ET AD BELLA DOCTISSIMA :
UNUSQUISQUE ENIS SUPER TENUIS SUUM PROPTER TI-
MORES NOCTURNOS . Lectulus , in quo requiescit Christus ,
est cathedra sancti Petri , puta Ecclesia Antiochenam ,
deinde Romana : hanc ambunt sexaginta , id est , plurimi fortissimi pontifices , cardinalis , sacer-
dotes et filios qui pro fide Christi fortissime contra
Neronem , ceterosque tyrannos per trecentos annos
decertarunt , atque veritatem sanguine suo obsigna-
runt . Gladius eorum fuit verbum Dei Eples . 6 , 15 ,
quo accincti disperserunt timores nocturnos , quos in
nocte , id est , in tenebris infidelitatis , ignorantis

et impletatis excitarunt benefici præviae Christiani .
Vers . 9 . — FERULUM FECIT SIBI REX SALomon DE
LIGNIS LIBANI : — Vers . 10 . — COLUMNAS EJUS FECIT
ARGENTEAS , RECLINATORIUM EJUS AUREUM . ASCENSEM
PURPUREUM : MEDIA CHARITATE CONSTRAVIT . Ferulam ,
sive gestamenta , est sella regia , quā quasi in curru
regio et triumphali ad pompa gestabatur Salomon .
Ferulum hoc designat magnificientem Ecclesiam Ro-
manam , quae post reconstructionem per Constantium iam
magissticat toto orbe resplendet , in quā summus ponti-
fex presidet , et insta Salomonis toti orbi christiano
imperat . In eadem sunt magnificas basilicas plurimae ,
quasi regia Christi et SS . Martyrum ferula , ex lignis
præstantisimis , lignis Libani similissimis exedificata .
Columna ejus sunt cardinales et prelati , qui eam
quasi cardines sufficiunt et ornant . Reclinatorium ,
scilicet dorsi et cubitorum arcuum , est fideliis plu-
ris Romanorum populus aurea pietate et religione con-
spicuus , in qua suauiter quiescit et quasi recinat se
Christus . Ascensio , id est , sella purpurea , est immu-
mora multitudine martyrum , qui Romae per trecentos
annos fortissime pro fide certarunt usque ad mortem ,
in quibus considerit Christus . Media (Septuag. medium)
charitate , id est , pyropis , flammis , similiue charatis
hieroglyphico construit , opere quasi tessellato .

PROPTER FILIAS JERUSALEM , uti illi se spectandum
offerat , easque ad sui venerationem aliceret . Sen-
sus est , q . d . : Christus Ecclesiam Romanam tota gra-
tia et beneficis dotavit , atque ejus fidèles tanta chari-
tate et operibus misericordie spiritualis æquè ac
corporalis insignit , ut media et intima ejus charitate
constravisse videatur , idque hoc line , ut filii Jerusa-
lem , id est , fideles quoque toto orbe sparsos ad ejus
amorem , honorem et cultum attraherent .

Vers . 11 . — EGREDIMON , ET VIDETE , FILIE SION ,
REGEZ SALOMONEM IN DIADEMATE , QUI CORONAVIT ILLE
MATER SUA IN DIE DESPONSATIONIS ILLUS , ET IN DIV . LE-
TITLE CORDIS EJUS . Ecclesia Romana præ ceteris cele-
brat , ostendat et predicat fidibus omnibus quintuplex
Christi diadema . Primum est stola humanitatis ,
quā deitas ejus vestuta et coronata est incarnatione
pe Deiparam , quando nostram carnem et Ecclesiam
sibi cum summo gaudio despondit et copularit . Se-
cundum fuit corona spinae , quā coronatus est in
passione et cruce . Tertiū fuit corona gloria , quā am-
bitus fuit in resurrectione . Quartū fuit dominii et
regni , quo coronatus est in Pentecoste , quando missa
in Apostolos Spiritu sancto , per eos multa milia
primo Judæorum , deinde gentium convertit , sibique
subjectit . Id hoc maximè hic agitur . Describitur enim
hic virilis alas Ecclesiae . Quintū diadema nuptiale
æquè ac triumphe Christi accedit in die iudicii ,
quando Ecclesiam electorum secundum triumphans ducet
in coelum , et illi copulabitur in aeternum , itaque
quasi corona gloria coronabitur .

CAPUT IV .

VOX SPOSSI .

Vers . 1 . — QUAM PULCHRA ES , AMICA MEA , QUAM

PULCHRA ES ! OCULI TUI COLUMBARUM ABSQUE EO QUOD
INTRINSECUS LATENT . Pulchritudinem sponsae Ecclesie
admirebant sponsi Christus , eam per partes describat ,
ac incipiit ab oculis , quos quasi columbinos , id est ,
limpidos , innocentes , sinceros , placidos , amabiles di-
bundat , ita tamen ut interius latens animi pulchritudo ,
qua per oculos pellucet , longè magis ab eo laudetur .
Oculi notant episopos et predatores Ecclesie , corum
que virginianam et sollicitudinem .

CAPILLI TEI SICUT GREGES CAPRARI , QUE ASCENDE-
RUNT DE MONTE GALAD . Capilli Ecclesie sunt fideles
plebei : hi enim ornant tegumenta Ecclesiam , sicut
capilli caput , et sicut greges caprarum montem Galad ,
idque primò suā multitudine et densitate . Secun-
dūm suo nōtore , aequalitate , connexione et ordine .
Tertiū suo colore , qua per fidem , spem , charitatem ,
flavi sunt et fulvi , id est , igne antreque quasi coloris
et decoris . Rursum capilli notant religiosos . Olim
enim Nazarei , qui erant legis veteris religiosi , ale-
bant capillos , Num . 6 .

Vers . 2 . — DENTES TUI SICUT GREGES TOSARIEN ,
QUE ASCENDERUNT DE LAVACRO , OMNES GEMELLIS FOETI-
BUS , ET STERILIS NON EST IN EIS . Dentes sunt doctores
Ecclesie , qui quasi dentes frangunt et premendant patrem , id est , doctrinam fidei et S. Scripturam par-
vulus : ibi ut unionem inter se sunt quasi greges tosa-
rum , que ascenderunt de lavaco baptismi et cerebræ
ponitentia , à peccatorum maculis lotti et mitidi . Ge-
melli sunt fratibus , qui charitatem Dei et proximi
suis discipulis instillant . Mysticè dentes annice sunt
consideratio , meditatione , consultatio , que rem agen-
dam prius masticant et ruminant .

Vers . 3 . — SICUT VITA COCCINEA LARVA TUA , ET ELO-
QUUM TUUM DELICE . Notat predicatorum , quorum sermo
debet esse sicut vita , id est , planus , connexus , con-
strictus , concinnus . Coccinea , ut rubeat et ardeat
charitate , itaque erit suavis et dulcis .

SICUT FRAGMEN MALI PUNICI , ITA GENA TUA ABSQUE
EO QUOD LATET INTRINSECUS . Genae Ecclesie sunt vir-
gines , pudorem et pudicitiam , sanctitudinemque in
mente latentes , per roborem generum repre-
sentantes .

Vers . 4 . — SICUT TURRIS DAVID COLUM TUEU , QUAE
EDIFICATA EST CUM PROPAGNACILI : MILLE CLYPEI PEN-
DET EX EA , OMNIS ARMATURA FORTIUM ; quasi dicit :
Justæ et erectæ proceritatis es . Nam per collum si-
gnificat totius corporis habitus erectum et excusum ,
per syneclochem . Collum denotat collum animum ,
roburque invictam Ecclesie , quae tyrannos , hereticos
et impios subiicit . Rursum per collum et turrim
notant presules et pontifices , ac praesertim ponti-
fex Romanus , qui quasi collum restitueret Aris , Nesto-
rio , Decia , Diocletiano , exercitus hereticis et ty-
rannis . Mille , id est , plurimi clipei pendent ex ea :
clipei hi sunt sacra Scriptura , traditiones Apostoli-
ce , decreta conciliorum , Patrum testimonia et exam-
pla , consensus omnium seculorum , doctrine puritas ,
vite sanctitatis , etc . Collum mysticum anima est orga-
nus , per quam à capite Christi spiritum et gratiam

haurimus, quam in cetera animae et corporis membra transmittimus.

VERS. 3. — DUO UERA TUA SICUT DUO HINNULI CAPLE GEMELLI, QUI PASCUNTUR IN LILIS. — VERS. 6. — DONEC ASPIRET DIES, ET INCLINENTER UERBE. Uebra Ecclesie sunt sacerdotes et diaconi, qui fideles lactant bonis spiritualibus et temporalibus. Illi sunt quasi hinnuli qui pascuntur inter lilia, quia etate et virtute florentes, puritate et castitate praeminent, ac inter virgines sanctosque degunt, quorum virtutibus et exemplis pascuntur, donec aspiret dies hecates aterritas, et inclinenter umbra misera mortalitas.

VADAM AD MONTEM MYRRÆ, ET AD COLLEM THURIS. Laudavit sponsus sponsum ab uberum fuscunditatem, id est, a zelo animarum; nunc ne illi intendat, ut se negligat, illam se recovat, ut secum vadat ad montem myrræ, id est, ad studium mortificationis, et ad collem thuris, id est, ad studium orationis, ut per utramque majorem hauriat spiritum, quem deinde in alios majora fructu effundat. Rursus mons myrræ est mons Calvariae, ubi crucifixus est Christus et myrra pastus. Collis thuri est idem mons, in quo tertio die resurrexit, et mons Oliveti, ex quo quadragesimo die in celum ascendit: per resurrectionem enim et ascensionem orbis innominatus Christi divinitas, cui thus adolevit. Utrumque mysterium anime pice cerebro ruminandum est et invitandum.

VERS. 7. — TOTA PULCHRA ES, AMICA MEA, ET MACULA NON EST IN TE. Ex pulchritudine singularum membrorum jam recensorum concludit pulchritudinem totius corporis. Ecclesia tota pulchra est in justis et sanctis, qui sunt potior et dignior Ecclesie portio. In his non est macula, scilicet peccati gravioris et mortalis, nam venialis omnibus carere est impossibile.

VERS. 8. — VENI DE LIBANO, SPONSA MEA, VENI DE LIBANO, VENI: CORONABERIS DE CAPITE AMANA, DE VERTICE SANIR ET HERMON, DE CUBILIBUS LEONUM, DE MONTIBUS PARDORUM; q. d.: Tu, o primitiva Ecclesia, que per Apostolos eorumque socios et assecas laberas in Libano, Amana, Sanir et Hermon, id est, in gentiliote convertenda ad Christum, inde veni cum magnis gentium à te conversarum manipulis, ut eos adducas in Sion, hoc est, ad Christi Ecclesiam; quod si feceris, coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, id est, de gentilibus à te conversis triumphabis, easque quasi in triumphum ducas, ac corona triumphali coronaberis.

VERS. 9. — VULNERASTI COR MEUM, SOROR MEA, Sponsa, VULNERASTI COR MEUM IN UNO OCULORUM TUORUM, ET IN UNO CRINE COLLIS TUI. Pro vulnerasti Hebr. est exordiasti, id est, ex mihi abstulisti; in uno crine, Hebr. in uno torque (scilicet crines torti faciunt torqueum capillorum) collis tui, quia nimurum uno torque oculo (alterum enim vel verecundie obtegis) coqu columbinus, id est, pudico, modesto et simplici, me aspicis, minique soli placere satagis. Porro unus crinis, sive torque crinitus collis est obedientia, quia ultro collum legi meae subjicit.

VERS. 10. — QUAM PULCHRE SUNT MAMNE TUE, SOROR MEA, SPONSA: PULCHERRIMA (Heb. meliora) sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Mamne et ubera denotant vim lactandi Ecclesie, quia per suos predicatorum lactat fideles pascatque verbo et exemplo, doctrina et sacramentis, eleemosynam spirituali et corporali. Quocirca odor unguentorum tuorum super omnia aromata, id est, bona fama, quia ex tua charitate, misericordia et zelo animarum conquereris, ac longe latèque dispersis, melior est omnibus odoriferis virtutibus apud Deum, qui, ut dixi, misericordiam preferat sacrificio.

VERS. 11. — FAVUS DISTILLANS LABIA TUA, SPONSA: MEL ET LAC SUB LINGUA TUA, ET ODOR VESTIMENTORUM TUORUM SICUT ODOR THURIS; q. d.: Sermo tuus lacrimis, melleus et suavisissimus est, qui verbo Dei passus fideles; vestimenta Ecclesie sunt honorum operum ornamenta: haec habent odorem thuris, id est, orationis, quia referuntur ad Deum Deique gloria; Deo enim thus adeletr.

VERS. 12. — HORTUS CONCLUSUS, SOROR MEA, SPONSA, HORTUS CONCLUSUS, FONS SIGNATUS. Ecclesia similis est horto, sive paradiiso omnibus gratis et virtutibus veluti plantis celestibus vernanti, suisque arcenis bellè distinet, et arte topiaria affabre disposito, ideoque concluso, ne quâ haeresis, impietas, aliudre vitium, aut noxa in illum aut violenter irrumpat, aut fraudulenter irrepat, sed soli Christo integer et intactus servetur, eique omnium virtutum dores et fructus producatur, quibus eum oblectet et pascat. Repeit, rô conclusus bis, ut duplex ejus conclusio et sera significetur: prima est custodia angelorum et doctorum; secunda est tutela ipsius Dei et Christi, iuxta illud Zachar. 2, 5: Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu. Ita Cassiodorus, Beda, et alii. Rursus Ecclesia est similis fonti illumi, limpidissimo et saluberrimo, idèque obsignato, ne ejus crystallinus veritatis et doctrinae liquor ceno errorum aut viliorum consupetur.

VERS. 13. — EMISSIONES TUE PARADISUS MALORUM PUNICOREM CUM POMORUM FRUCTIBUS, CYPRI CUM Nardo. — VERS. 14. — NARDUS ET CROCUS, FISTULA ET CINNAMONUM CUM UNIVERSI LUCI LIBANI, MYRRÆ ET ALOE CUM OMNIBUS PRIMIS UNGUENTIS. Emissiones vocat propagines et surculos plantarum arborumque, quae è terra plantaque sibi videntur quasi emitti. Pro pomorum fructibus, Hebr. est cum fructu deliciarum, id est, cum omni fructu delicato. Emissiones ergo sunt Ecclesie particulares à Christo et Apostolis, ac praesertim ab apostolicis viris, à S. Petro et Pontifice Romano missis erecte et fundatae, in quibus sunt mala punica et pomorum fructus, id est, virtutum omnium tam sublimum quam medicorum concentus, aut sanctus Hieronymus: cypris, quia parvula, nota fidem; nardus, quia radice altè in terram defoditur, spem, crocus, quia aurei est coloris, et tribus filis rubet, notat charitatem in Patrem, Filium et Spiritum sanctum, que quâ magis calcarat, eò magis assurgit et crescit, uti facit et crocus. Reliqua quatuor aromata

CANTICI CANTICORUM. CAPUT V.

notant quatuor virtutes cardinales, scilicet calamus, qui rectus et similis regali sceptro, notat justitiam; cinnamonum, quia acre, calidum et sapidum, notat sapientiam et prudentiam; myrra, quia sua amaritatem corruptioni resistit, notat fortitudinem; aloë, quia noxiis humores purgat, notat temperantiam. Hinc symbolica cyrus representat patriarchas, in quibus excelluit fides; nardus prophetas, in quibus spes; crocus, Apostolos, in quibus caritas; calamus, episcopos et principes, in quibus iustitia; cinnamonum, doctores, in quibus sapientia; myrra, martyres, in quibus fortitudo; aloë, virgines et continentes, in quibus temperantia.

VERS. 15. — FONS HORTORUM, PUTEUS AQUARUM VENTIUM, QUE FLUUNT IMPETU DE LIBANO. Ecclesia est fons irrigans horitos, id est, particulares Ecclesies et cœtus fidelium, ac puteus aquarum viventium, id est, perennis scaturigura purissima sapientia, sacra doctrina et gratia, aquæ ac Baptismi, Eucharistie, catenorumque sacramentorum, que fluant impetu de Libano, id est, de Christo excelsu et candido, aqua quam dictis abundante.

VERS. 16. — SURGE, AQUILO; ET VENI, AUSTER, PERFLA HORTUM MEUM, ET FLUENT AROMATA ILLUS; q. d.: Surge, id est, velociter abi, o aquilo, id est, o diabolo, qui in aquilonem sedere gestis, ac aquilonem, id est, frigidam infidelitatem et torpem virtutum induxit in homines, tempore legis Mosicae et naturæ. Veniente ergo Christo veniat cum eo auster, id est, Spiritus sanctus, qui sue gratia calore et fervore faciat, ut Ecclesia et fideles suavissimum virtutum omnium odorem per sanctas carum operationes expirent.

CAPUT V.

VOX SPONSE.

VERS. 1. — VENIAT DILECTUS MEUS IN HORTUM SUM, COMEDAT FRUCTUM POMORUM SUORUM. Ecclesia invitat Christum, ut se quasi hortum suum visiet, ac virtutibus et gratis fidelium, quasi fructu pomorum suorum, se pascat et oblectet.

VOX SPONSE.

VENI IN HORTUM MEUM, SOROR MEA, SPONSA; MESSU MYRRHAM CUM AROMATIBUS MEIS. Christus invitationem Ecclesie acceptat, inquit prævenit; at enim se jam venisse in suum Ecclesiæ hortum, ac messuisse, id est, collegisse myrram, id est, haptizatorum pontificem, mortificationem et martyrium fidelium cum exterritorum aromatis, id est, virtutibus heroicis.

COMEDI FAVUS CUM NELLE MEO, ET BIBI VINUM MEUM CUM LACTE MEO. His omnibus nota Eucharistiam, que suavissima est, ut lac et mel, ac acris et fervida, ut vinum; facit enim zelos, ardentes et martyres. Hanc Christus comedit in suis fidelibus et sanctis.

COMEDITE, AMICI, ET BIBITE, ET INEBRIAMINI, CHARISSIMI. Sicut amici gaudio plenus et quasi ebris, illud quasi superfluens in sinum amicis diffundit; sic sponsus hic delicias mellis et vini quasi ebris ad easdem amicos invitat: inebriamini, id est, satiamini et esilariamini, sed intra limites temperantie, circa

mentis alienationem, quam facit propriæ dictæ chrietæ.

Quarta pars Dramatis,
PUTA CANTICI.

Hucusque descripsit virtuem etatem et perfectionem Ecclesie; hic vero describit ejus senectam et declinationem usque ad cap. 6, vers. 5.

VOX SPONSE.

VERS. 2. — EGO DOMINUS, ET COR MEUM VIGILAT. Dominebat Ecclesia, id est, perfecta pace fruobatur tempore Constantini, sed vigilabat corde, id est, orationi, amori et contemplationi intenders cum Deo agbat in fidelibus et prelatis sapientibus et sanctis; in insipientibus vero et carnalibus dormiebat, quia indulgebatur otio, desidia, gula, luxuria, etc.; sed cor ejus vigilabat, quia conscientia mirans eis Dei vindictam, eos metu percellebat, et ad emendationem stimulabat. B. Virgo nocte corpore dormiebat, sed mente vigilabat, et continuè Deum amabat.

VOX DIRECTI MEI PULSANTIS: APERI MIHI, SOROR MEA, COLUMBA MEA, PERFECTA MEA. Pulsat Christus ostium cordis Ecclesie, ut ilam avocet ab otio contemplationis ad negotium prædicationis, ut scilicet in pace sibi data per Constantium corda infidelium, haereticorum et impiorum per perfidiam clausa clave prædicationis aperiat. Christus pulsat cum anima peccatoris, ut penitiat; sancti, ut se magis sanctificet, et alicorū quoque sanctificat procerum.

QUA CAPUT MEU PLENUM EST RORE, ET CINCINNI MEI GUTTIS NOCTIUM. Caput Christi est divinitas; cincinna sunt humanitas, item ejus sancti; roset, guttae nocturni sunt blasphemæ et impietates, item persecutions, quibus haeretici et impii impudent Christi detestantur, vel humanitatem, vel sanctos, quas ut amoveat sponsa, puta predicatores Ecclesie, excitat eos sponsus hac voce ab otio contemplationis ad negotium prædicationis, ut impios convertendo, has injurias à se sanctisque suis avertant et propellant.

VERS. 3. — EXPOLIAVI ME TUNICA MEA, QUOMODO IN-ILLAM? LAVI PEDES MEOS, QUOMODO INQUINAO ILLOS? Ecclesia, id est, nonnulli prelati Ecclesie pace illis datâ per Constantium se dedere otio, quieti, studi, et contemplationi; quare detrectantes laborem prædicandi, disputandi, et pascendi gregem Domini, ab eo se excusabant hoc titulo, quod tunicam, id est, occupations temporales exsisterunt, nec possent aut coparent eas resumere; quodque lavissent pedes, id est, affectus suis, et nollent eos rursus per conversationem cum peccatoribus inquinare. Verum hic erat protexsus letti, id est, desidia. Quocirca

VERS. 4. — DILECTUS MEUS MISIT MANUM PER FORAMEN (ostium), et pessulum amovit, ostiumque aperuit, et VENTER MEUS INTREMUIT. Christus pessulum, id est, remoram laboris pro salute animarum amovit, cum metum inquinandi se prelatis admittit, itaque fecit ut monachi, quales fuere S. Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, Augustinus, etc., qui ante episcopatus refugiebant jam ad Deo vocati, eos capes-

serent, et strenue in vinea Dei laborarent: hinc ven-
ter eorum intremuit; quia viscera mentis eorum pu-
dore et commissione commota sunt, quid non prius
Christo vocant ad curam animarum ostium cordis ap-
prousent: miserabuntur enim tot animarum perditio-
nem cum tot in Deum offensis et injuris conjunctam.

VERS. 5.—SURREXIT UT APERIREM DILECTO MEO : MA-
NUS MEA STILLAVERUNT MYRRAM PRIMAM, ET DIGITI MEI
PLENI MYRRÆ PROBATISSIMA. — VERS. 6.—PESSIMUM
OSTII APERUÍ DILECTO : AT ILLE DECUSAVARAT, ATQUE
TRANSFERAT. Praelati Ecclesie, excitati à Christo ad
predicandam, ei cor per consensum apernuerunt, sed
mox myrra, id est, amaritudo persecutionum et
tribulationum progerminans ab hereticis et impis,
manus et digiti eorum corrupti, itaque Christus
quasi alii declinans et transiens, diutius eos reliquit
ut tarditatem et sordidiam predicandi tarditate et
duratione persecutionis puniret et castigaret. Rursus
myrra est penitentia, mortificatio et castigatio pre-
terite tarditatis.

VERS. 7.—ANIMA MEA LIQUEFACTA EST (amore, ut
cetera calore liquescit), UT DILECTUS MEUS LOCUTUS EST :
QUELVISI, ET NON INVENI VOCATI, ET NON RESPONDIT
MIHI. Idem dicit aliis et clarioribus verbis.

INVENTERUNT ME CUSTODES, QUI CIRCUMCISENT CIVITA-
TEM, PERCUSSEBUNT ME ET VULNERAVERUNT ME ; TULE-
RUNT PALLIUM MEUM MINI CUSTODES MURORUM. Custodes
sunt principes vel pretiæ heretici, ut Valens, Hu-
ricus, Diocorus, Nestorius, Pelagius, qui Ecclesiam
per setismam discederunt, eique pallium, id est, inter-
gratias et pietatis gloria absteruerunt.

VERS. 8.—ANILO VOS, FILIA JERUSALEM, SI
INVENTERIS DILECTUM MEUM, UT NENTIETIS EI QUIA
(quod) AMORE LANGUO. Ecclesia in persecutionibus
afficta invocat filias Jerusalem; id est, omnes sanctos,
tam angelos quam homines, cives Jerusalem, id est,
Ecclesia tunc in terra militantis, tunc potius in celis
triumphantis, ut obsecrant Christum in celo, ut ipse
languori suo medetur, mittendo scilicet homines
apostolicos, qui heretici, infideles malosque Chris-
tianos convertant. Langor enim hic est zelus am-
arum. Anagogie, amio amore astutus languet
desiderio fruenti Christo in celo. Taliis pre omnibus
fuit B. Virgo, quæ ex languore hoc mortuus evolavit
ad Christum.

VOX FILIARUM JERUSALEM.

VERS. 9.—QUALIS EST DILECTUS TUUS IN DILECTO,
O PULCHERRIMA MULIERUM? QUALIS EST DILECTUS TUUS
EX DILECTO, QUIA SIC ADIURASTI NOS? Sanctæ angelo-
rum et hominum anime, quarum opem sponsa im-
porarunt, ut manente dilecto suum langorem, rogant
quis et qualis sit ejus dilectus, non quid id ignorent,
sed ut ejus desiderium in ea accant, et materialm
illum effusissimum laudandi et praebant: unde ipsa vox
idipsum præstat: hoc enim unicus erat languor
ejus remedium, amore enim et laude dilecti sanatur,
in eo pascitur tangitor diligenter.

VOX SPONSAE.

VERS. 10.—DILECTUS MEUS CANDIDUS ET RUBICUNDUS,

ELECTUS EX MILLIBUS. Hebr. *vexillatus*, id est, *instar vexilli eminus decem millibus*. Christus fuit candidus et rubicundus, id est, roseo colore, ad litteram, talisque apparetur S. Edmundus Cantuar., episcopo, ut habeat ejus vita. Symbolice fuit candidus ob purissimam et splendidissimam deitatem, aut potius propter purissimam humanitatem assumptæ innocentiam et sanctitatem. Rubicundus ob carnem, quam cum sanguine rubro ex Virgine assumpti, aut potius quam in cruce effusæ sanguine purpuravit; et, ut ait S. Hier. lib. I contra Jovinian., *Christus candidus est in virginitate, rubicundus in passione*; electus, Hebr., *vexillatus ex millibus*, quia Christus quasi dux vexillum innocentie et castitatis, aquæ ac patientiae et martyri omnibus martyribus, virginibus et Christianis prævaluisti, qui pertinuerunt sibi per innocentiam, rubicundi per patientiam. Unde ex Hebr. veritas: *Signifer et dux myridium*.

VERS. 11.—CAPUT EIUSS AURUM OPTIMUM; q. d.: Caput Christi erat fulgidum et speciosum instar aurum optimi, vel redimitum erat coronam aurea. Caput Christi sunt deitas. *Dicitur aurum, quia ejus humanitas et divinitas sub claritate vobis principiatur*, ait S. Gregorius: sicut enim aurum ceteris metallis, sic deitas creaturæ omnibus longè eminent et antecellit. Tangit hic Arianos, Eutychianos et Nestorianos, qui negabant Christi divinitatem.

COLE CAPITIS EIUSS SICUT ELATÆ PALMARVM, NIGRE
QUASI CORVÆ. Elata sunt rami et fructus palmarum, nigræ
quam corvæ. Elata sunt rami et fructus palmarum,
cum earum verticena velut corna tegunt et ornant. Sic
Christus flavum habuit eam, ut flavi sunt dactili,
sed nigricantes; corna hec notant divina Christi con-
silia, amores et affectus, qui à deitate ejus in hu-
manitatem emanant, sicut coma manat à capite. Ca-
put enim Christi est Deus. Idem nigri sunt, quia
fortes, viriles et heroici, ac charitate quasi tosti et
nigricantes.

Mysticè, capilli Christi sunt viri religiosi et apostoli-
ci: hi enim Christum quasi crines stipant, coronant
et ornant.

VERS. 12.—OCULI EIUSS SICUT COLUMBÆ SUPER RIVULOS
ACARVM, QD LACTE SUNT LOTE, ET RESIDENT SUPER
FLUENTIA PLENSISSIMA; q. d.: Sicut columbae assident
aquis, sic oculi sponsi innatant suis orbibus, suntque
coloris aquæ et marini, idèque cassi, id est, pruden-
tes et sapientes. Lac notat candorem oculorum, et
sinceritatem animi per oculos traudentes. Deni-
que oculi Christi comparantur columbis, quia placidi
sunt, mites, faciles, benigni et misericordes.

VERS. 13.—GENÆ EIUSS SICUT AREOLA AROMATUM
CONSTITUTA PIGMENTARIIS. Genæ Christi roseæ et fra-
grantes instar areolarum aromatum signum erant,
primo florentis atavæ, secundò honestatis, tertio hilaritatis; quartò ingenuitatis; quintò gravitatis et ma-
jestatis conjugante cum levitate et pietate. Parabolice,
binæ genæ Christi sunt misericordia et justitia;
quibus aspergit regitque Ecclesiam. Tropologicè,
genæ Christi sunt virginis et martyres; illarum enim
genæ roseæ robusti pudore, horum crux.

LADIA EIUSS LILIA DISTILLANTIA MYRRAM PRIMAM;

q. d.: Eloquia Christi easa sunt, et ad puritatem lila-
lem inflammatia, ac myrram, id est, mortificatio-
nem cupiditatem praedicantia.

VERS. 14.—MANUS ILLUS TORNATILES (Septuag.
toronata, id est, affabre elaborate) PLENÆ HYACINTHOS; q. d.: Opera Christi adœb per ecca erant, ac si torno
elaborata forent, ita ut nil eis posset addi, nil deni.
Secundò manus Christi erant tornatiles, id est, versa-
tiles et agiles ad omni bonum omnemque beneficen-
tiam. Dicuntur aureæ; quia ornatae erant celestis et divina,
atque ad spem et amorem rerum coelestium existan-
tia: hyacinthus enim est celestis coloris.

VENTER EIUSS EBUCÆS, DISTINCTUS SAPPHIRIS; q. d.: Omnes internæ Christi passiones et affectiones erant
pura et validæ instar eboris, ac celestes instar
sapphir. Symbolice venter Christi sumi conjugat,
qui filios ipsi generant aliquid puros ut eliar, cele-
stes ut sapphiri.

VERS. 15.—CRURA EIUSS COLUMNÆ MARMOREÆ, QD
FUNDATE SUNT SUPER BASES AUREAS; q. d.: Crura Christi
candida sunt, recta, crassa, et robusta instar col-
umnæ marmoreæ, super bases aureas, id est, super
pedes ornatos calcis aureis, quales habuit Salomon.

Crura haec notant itineria Christi, quibus per se
Judeam, per apostolos vero virisq; apostolicos totum
orbem evangelizavit, finis pura, recta, fortia
et valida, ita ut nemo ea sistere, vel is resistere pos-
set, quia gentes omnes sibi subiacerent super bases
aureas, scilicet, tum divinitatis Christi, tum charita-
tis. Charitas enim hōse pedes suffulcit et invictos
efficit. Symbolice, crura Christi sunt viri apostolicj,
qui fidem Christi in India aliisque locis propagant.

SPECIES EIUSS UT LIBANI, ELECTUS UT CEDRI; q. d.: Christus instar Libani et cedri fuit præcerus, odora-
tus, imputrabilis, et speciosus tum corpore, tum ma-
gis mente.

VERS. 16.—GUTTER ILLUS SUAVISSIMUM, ET TOTUS
DESIDERABILIS, q. d.: Anhelitus Christi, æque ac vox
è giture prodicens erat suavissimus, quia nomini
affectus et amores divinos exhalabat et erubat; quare
ipse ipse erat amabilis et desiderabilis.

TALIS EST DILECTUS MEUS (qualem lucusque descri-
psit), ET IPSE EST AMICUS MEUS, FILIE JERUSALEM.

VOX FILIARUM JERUSALEM.

VERS. 17.—QD ABUT DILECTUS TUIS, O PULCHERRIMA
MULIERUM? QD DECLINAVIT DILECTUS TEUS? ET QUEREMUS
EUM TEGUM. Filie Jerusalæm adjurata à sponsa, cap.

5, 8, ut quererent sponsum, qui se subduxerat, au-
dientes ejus notas et signa, è quibus cum dignoscant,
hic rogant, quia viæ se subduxerat, ut illam inuenientis,
cum inveniant, Christus ab orientali Ecclesiæ ob la-
res in Aria, moresq; pravos, se, id est, suam fidem
et Ecclesiæ transiit in Occidentem post Constanti-
num imperatorem: querunt ergo filia Jerusalæm, id est,
fideles, ab Ecclesiæ, id est, Ecclesiæ prælati, quo
alicerit Christus, ut eum in Orientem reducant. Huc
refer quæ dixi vers. 9.

Quare reformatores Ecclesiæ orientalis vocando esse
ex occidente ali Ecclesiæ, præseruit Romana, ut ex
eadem in Orientem eâ de causa à pontifice Romano
missi sunt S. Eusebius episcopus Vercellensis, Lucifer
Calatinus et alii. Rursum hortus Christi est religio
et canobium.

VERS. 2.—ECO DILECTO MEO, ET DILECTUS MEUS
MIN. Hunc versum explicit cap. 2, v. 16. Spousa enim,
quia amore sponsa plena, hinc identem eum repetit
et incusat. Amantes enim anatorum amore et laude
nunquam satiatur, sed eum assiduè usque ad nau-
seam audiendum repetunt.

Pars quinta Dramatis,

PUTA CANTICI,

In quâ describitur Ecclesiæ senescensis reno-
vatio, consummatio, et ad celum anhe-
latio.

VOX SPONSI.

VERS. 3.—PULCHRA ES, AMICA MIA, SUAVIS ET DE-
CORA SICUT JERUSALEM, TERRIBILIS TÙ CASTORUM ACIES
ORDINATA. Pro maris Hebr. est, sicut Tersa, quæ erat
urbis pulchra: idèque à Jerobeam facta est metro-
polis regni Israel. Spousa cum suis querentis sponsum
in horto, ibidem eum invenit, quibus narravit quanta
in illo querendo passa sit, quibus notis et elogis eum
adolescentis depinxerit: quare sponsus eam consolat-
latur, laudesque ei cap. 4 assignatas confirmat et
adat. Igittu sensus est, q. d.: Ecclesiæ pulchra
effecta est, æque ac fortis et terribilis ut castorum
acies, quando errores et vita per Arianos aliquæ
impios infideles suos inducta, per zelos imperatores
et principes, pontifices et episcopos in concilio Ni-
ceno, Ephesino, Chaledonensi Lateranensi, Floren-
tino, Tridentino, aliquæ tum ecumenicas, tum pro-
vincialibus extirpat, et Ecclesiæ vel universalem
vel provincialem pristino fidei et virtutum nitor resti-
luit. Maxime verò in fine mundi idipsum prestabant
Elias et Enoch cum suis ascens.

VERS. 4.—AVERTE OCULOS A ME, QUA IPSI AVOLARE
PECERUNT ME, Hebr., quia ipsi prevalserunt mihi, me
in sui amore rapiendo. Laudat hic Christus spon-
sam à pulchritudine et illico oculorum, per quos
pura Ecclesiæ in Christum intentio et amor significa-
tur, ut dxi cap. 4, 1; significat ergo hic Christus
charitate Ecclesiæ se victimam, ut sui tam amantem
mirificè redamet, utque ejus amore cursum tempus-
que mundi absolvere decernat, quo reliqua Israel
salventur; de his enim agit in sequentibus, ut hoc

facto Ecclesia Christo sponso suo in eternum copuletur, eoque felicissime perfutrat in coelesti gloria, ubi nuppiarum utriusque erit consummatio.

CAPITULI TUI SICUT GREGES CAPRARUM. Hec gnomae et duse sequentes ad laudem sponsis hic repetuntur ex cap. 4 et seq., ubi eas explicati.

VERS. 7. — SEXAGINTA SUNT REGINE, ET OCTOGINTA CONCUBINE, ET ADOLESCENTULARUM NON EST NUMERUS.

VERS. 8. — UNA EST COLUMBA MEA, PERFECTA MEA, UNA EST MATER (Septuag. matri) SUE, ELECTA GENITRICI SUE. Unica matris, id est, unigenita, vel unicè pro aliis filiis dilecta à matre. Regine, id est, Ecclesie patriarchales, primates et metropolitanas sunt sexaginta, id est, multæ; concubine, id est, Ecclesie episcopales sunt octoginta, id est, plures; adolescentularum, id est, Ecclesiarum parochialium et caterarum non est numerus; plurimas enim sunt, et quasi innumerabiles: at supra has omnes enim cathedrali sancti Petri, puta Ecclesia Romana. Quare haec est una columba, id est, una sponsa Christi unice ab eo dilecta, perfecta in fide et religione, unica matris sua, et electa genitrici sua, id est, unicè pariter dilecta primitiva Ecclesie Hierosolymitanæ, ait S. Anselmus, quia ipsa ceteras Ecclesias regit, ac si à vera fide vel pietate aberrerent, corrigit et reformat. Quocirca

VIDERUNT EAM FILIE, ET BEATISSIMAM PREDICARENT; REGINE ET CONCUBINE, ET LAUDAVERUNT EAM, dicendo: Quæ est ista? etc., ui sequitur.

VOX ADOLESCENTULARUM.

VERS. 9. — QUÆ EST ISTA QUÆ PROGRREDITUR QUASI AURORA CONSERVENS, PULCHRA UT LUNA, ELECTA UT SOL, TERRIBILIS UT CASTRORUM ACIES ORDINATA? Esi vox adolescentularum, concubinarum et reginorum laudantium sponsam ab ejus ortu, progressu et perfectione. Ecclesia enim oriens in Iudea sub Apostolis exigua luce fulcit quasi aurora; mox increvit, fulsique ut luna luce pallida per terres et persecutions decem imperatorum; denique totu ore aurea luce resplenduit ut sol, sub Constantino imperatore, ac mos pugnans et profligans Arianos, Nestorianos, ceterosque hereticos, et abusus reformans, fuli quasi castrorum firmos ordinata, taliter maximè erit in fine mundi, certans contra Antichristum, ejusque assecas.

VOX SPONSÆ.

VERS. 10. — DESCENDI IN HORTUM NUCUM UT VIDE-
NEM POMA CONVALIUM, ET INSPICREM SI FLORUSET
VINEA, ET GERMINASSEN MALA PUNICA. Christus descendet in hortum nucum, id est, ad synagogam durorum Judeorum ut eos convertat; tum per alios, tum maxime in fine mundi per Eliam et Enoch, quando ipsi producent poma convalium, id est, fructus actusque humilitatis et prementiae, ac vina devotionis, et mala punica charitatis.

VOX SYNAGOGÆ.

Judeorum convertentes in fine mundi.

VERS. 11. — NESCVI: ANIMA MEA CONTURBAVIT ME PROPTER QUADRIGAS AMINADAB; q. d.: Ego, Synagoga Judeorum, hucusque nescivi Christum à patribus

meis crucifixum esse Messiam, idèque eum non colui, quia turbaverunt me quadrigae Amínadab, id est, populi spontanei, puta Christiani, qui è gentilitate sponte et ultrò audita predicatione Apostolorum crediderunt in Christum. Quadrige sunt quatuor Evangelia, qua celerrimè per totum orbem discurrerunt: propter has, id est, quia Evangelia abrogabant Iudaismum et legem Moysi, ego, Synagoga Judeorum, hucusque non credidi in Christum; at jam conversa per Eliam in eum credo, et eadem quadrige ultra me subito, inò infero et imponeo. Nonnulli per quadrigas Amínadab accipiunt Saracenos et Turcas; alii imperatores Ecclesiæ oppugnantes; alii antipapas et schismatics.

VOX SPONSÆ VETERIS DE NOVA,
hoc est, Ecclesie de Synagogâ.

VERS. 12. — REVERTE, REVERTE, SULAMITIS, UT INTEAMUR TE. Ecclesie gratulatur Synagoga de ejus ad Christum conversione; Synagoga enim vocatur Sulamitis, id est, Hierosolymitanæ vel Salomonæ. Sicut enim à Paulo sponsa dicitur Paula, sic à Salomonæ sponsa ejus dicitur Sulamitis, id est, Salome vel Salomonæ. Sensus est, q. d.: O Sulamitis, id est, o Synagoga Judeorum, jam conversa ad Christum, revertere ad Ecclesie è gentibus congregatae societatem et conversationem, ut gentes tuum decorum, quem per Baptismum accepisti, intuentes exultent, tibique gratulentur, et Deo gratias agant.

CAPUT VII.

Caput hoc parallelum est capiti quarto: nam singulorum membrorum elegia que cap. 4 Sponsi Christi assignavit Sponsæ Ecclesie gentilium, eadem hic assignat synagogæ Judeorum ad suam fidem in fine mundi convertendorum.

VOX SPONSÆ SPONSA NOVA,
id est, de Synagogâ.

VERS. 1. — QUID VIDERE IN SULAMITE NISI CHOROS CASTRORUM? Sunt verba Christi sponsi exultantis de Judeorum ut se in fine mundi per Eliam conversione; q. d.: Quid videbis, o Ecclesia gentium in Sulamite, id est, in Synagogâ Judeorum jam conversâ ad suum Messiam veranquam fidem, nisi choros præ gaudio tanta conversionis cantantium et tripidantium; sed choros castrorum, que scilicet ita exultent, ut simul fortiter contra Antichristianos, ceterosque infideles et impios decerent? Castra quippe militantium sunt, ait Gregorius. Nonnulli per choros castrorum accipiunt fundationes Academiarum, et institutiones religionum tam militarum, ut sunt Theomotici, Melitenses, Hierosolymitani, quād alliarum, nū sunt Bernardini, Camaldulenses, Dominicanæ, Franciscani, etc.

QUAM PULCHRI SUNT GRESSUS TUI IN CALCEAMENTIS, FILIA PRINCIPIS! q. d.: Quād pulchri, o Synagoga, sunt gressus tui, quibus ad me et Ecclesiam accessisti? quād celeri promptitudine ad fidem occurristi? nec tantum ad fidem, sed et ad fidem predicationem: illiò enim, ut fideli facta es, copisti esse predicatorix Evangelii, instar contributis tui S. Pauli.

JUNCTURE FEMORUM TUORUM SICUT MONILIA, QUE FA-

PRICATA SUNT MANU ARTIFICIS. Juncture tuorum femorum sunt veritas et charitas, quibus Synagoga conversa adhæredit Ecclesie, item ejus cœsitus. Hec enim ornat femora sicut monile pulcherrimum et pretiosissimum, factum manu summi artificis Dei. Hanc amplectentur religiosi, et amplectentur Judei in fine mundi, ut efficacius Christum verbo et exemplo prædicient. Unde S. Joannes vidit centum quadriginta quatuor milia virginum, qui in fine mundi sequentur Agem in virginitate, Apocal. 14, 5.

VERS. 2. — UMBICULUS TECUCUSCRAT CRATER TORNATILIS, NUNQUAM INDIGENS POCULIS. Umbiculus, id est, medium et quasi centrum Judeæ erat Jerusalem: hec in fine mundi per Eliam convertenda ad Christum erit quasi crater tornatilis, quia instar crateris abundant potulis, id est, pozione, puta vino sapientie et doctrinae christiane, quod in Judæo circumiecta habitantes diffundet. Unde in Jerusalem Elias occidetur ab Antichristo, ac tertia die gloriosus resurget, Apocalypsis cap. 11, 8 et 11.

VENTER TUUS SICUT ACERVIS TRITICI, VALLATUS LILII. Item dicit per aliam similitudinem ventus, q. d.: Jerusalem convertenda ad Christum per Eliam similis erit acervo tritici, quia plena erit sacerdotibus et predictoriis, qui verbo Dei et Eucharistia quasi tritico mystico fidèles pascant, non ad luxuriam, sed ad castitatem, idèque vallatur lili, quia puritatis candorem aquæ ac suavitatis odorem exprimat.

VERS. 3. — DUO UBERA TUA SICUT DICO BNNULLI GEMELLI CAPRE. Repeti de Synagogâ Judeorum quod dixit de Ecclesiæ gentium, cap. 4, 5. Vide ibi dicta.

VERS. 4. — COLLUM TUUM SICUT TURRIS EBRNEA. Collum turritum significat invictum Synagoge robur, quo se instar turris generosus erigit contra omnes tentationes et persecutions Antichristi. Item pontifices, doctores et presades, qui eidem heroicè resistent. Ebri notat elephantum (Elephas enim castissimus est) castitatem, puritatem et munditiam, quia pollebunt Judei in fine mundi, Apocal. cap. 14, 1, presertim doctores et presades; ebri enim candidum est, pulchrum, nitidum, teres, equabile, firmum.

OCLI TUOI SICUT PISCINE IN HEBEON, QUÆ SUNT IN PORTA FILIE MULTITUDINIS, id est, in portâ, quæ spectat regionem in quâ magna erat hominum multitudo; q. d.: Oculi tui, id est, tui doctores et pastores, o Synagoga, erunt, quasi gemini limpidissimi, purissimæ sapientiae fontes, qui filiam multitudinis, id est, congregationem populi Iudaici in fide et pietate christiana abundanter erudit, et aqua sapientie potabunt.

NASUS TUUS SICUT TERRA LIBANI, QUÆ RESPICIT CONTRA DAMASCUM; q. d.: Synagogæ nasus, id est, crisis, providentia, et prospectio erit ingens instar turris, que longè edorabit et prospicit omnes Damasci, id est, diaboli et antichristi sanguinem animarum sicutient. (Damascus enim idem est quod saccus vel praedam sanguinis), insidias et conatus, eoque ingenti fortitudinis et magnanimitatis spiritu eludet et superabit. Magnus enim nasus magnum spiritum attrahit, idèque magnanimitatis est index.

CANTICI CANTICORUM. CAPUT VII.

VERS. 5. — CAPUT TUUM UT CARMELUS; q. d.: Caput et princeps tuis erit Elias, olim Carmeli incola, et in star Carmeli spiritu excelsus et frugifer.

ER COLE CAPITIS TU SICUT PURPURA REGIS VINCTA CANALIBUS. Comeæ haec notant discipulos et assecas Elie, qui eum ut caput cingent, defendent, propugnabunt; idèque ab Antichristo occidentur, et martyrio sanguinis sui purpurabuntur.

VOX ECCLESIE.

Ad Synagogam ad Christum jam conversam.

VERS. 6. — QUAM PULCHRA ES, ET QUAM DECORA CHARSSIMA IN DELICIAS! Hebr. : O quam pulchra es, et quam dulcissima amar in delicias! Sponsi scilicet Christi Domini, cum tuâ fide et fervore oblectando. Syrus et Aquila, filia deliciarum. Sunt verba Ecclesie gentium exultantis et congratulantis Synagogæ de tam subita et perfecta Judeorum conversione ad Christum q. d.: Quād pulchra es et decora, o Synagoga, soror mea, qua ad eō es amabilis, ut claritas deliciarum et deliciae charitatis, ac filia deliciarum sis et verè nuncupari possis, quia totam te charitati et deliciis sponsi impendis.

VERS. 7. — STATOR TUUS ASSIMILATA EST PALMÆ ET UBERA TUA BOTRIS. Statura palmaris Synagogæ et animalis sanctæ est magnanimitas et celstido animi, quæ omnia terrena despiciat et eterna ambit, dicitur cum Paulo: Nostra conversatio in celis est; idèque instar palmæ, quæ magis premitur, eō fortius altiusque exsurgit: Ubera Synagogæ sunt ejus beneficentia et doctrina, quæ quasi lacie rudiiores Judeos lactabat et nutriet: sicut palma licet in altum crescat, tamen se demittit cum suis botris, id est, dactylis nutrit transseuntis.

VOX CHORI ADOLESCENTULARUM.

VERS. 8. — DIXI: ASCENDAM IN PALMAM, ET APPREHENDAM FRUCTUS EJUS; ET ERUET UBERA TUA SICUT BOTRI VINELLE, ET ODOR ORIS TUI, SICUT MALOREM. Sunt verba chori adolescentularum, id est, animalium imperfectarum, quarum queque dicit Synagoga in fide et amore Christi excelsa, et ferventes usque ad martyrium: Cupio ad tuam sublimitatem, quam per crucem Christi obtinuisti, conscedere, ut ad ubera tua pertingam, ex eisque sugar lac, inò vinum ardentes doctrinæ, fidei et charitatis, ac simul ex ore hauriam halitum suavissimum pectus et sanctitatis: palma ergo hic ad literam significat sublimitatem Synagogæ, symbolice verò crucem Christi.

VERS. 9. — GUTTER TUUM SICUT VINUM OPTIMUM, DIGNUM DILECTO NEO AD POTANDUM, ET LABUS EJUS AD RUMINANDUM; q. d.: Guttura tuo exhalas vinum doctrinae et charitatis ardentes, quo non solum Judeos, o Synagoga, inebris, sed et Christum dilectum meum ita potas et delectas, ut ille illud ipsum assidue mente revolvet et ruminet.

VOX SPONSÆ NOVÆ,

Id est, Synagoga.

VERS. 10. — EGO DILECTO NEO, ET AD ME CONVERSIO EJUS. Est vox sponsæ novæ, puta Synagoge, quæ

tam laudibus suis, quas Christus recensuit, quam elogis suis, qua adolescentula addiderunt, respondet, laudes hasce in sponsum Christum reflectendo; q. d.: Ego quanta quanta sum, tota dilecti mei Christi sum, quia ipse dignatus est oculos suos ad me convertere, neque sua fide illuminare et sua gratia dotare, ino in sponsam sibi dilectam assumere.

VERS. 11.— VENI, DILECTE MI, EGREDIAR IN AGRUM, COMMORERU M IN VILLIS. Ubi ei familiariis et secretiis, quo ab urbano strepitu remotius, invicem conversenur et colloquunur, utique hominibus agrestibus et rure degentibus Evangelium predicemus.

VOS SPONSE ANTIQUE ET NOVAE,
Id est, Ecclesie et Synagoge.

VERS. 12.— MANE SURGAMUS (ui eamus) AD VINEAS: VIBEMUS SI FLORENT VINEA, SI FLORES FRUCTUS PARTI- RIENT, SI FLORENT MALA PUNICA: IBI DABO TIBI UBERA MUA. Paginus et Vatalibus, amores meis. Est vox Ecclesie gentium congratulantis nove sponsae, puta Synagoga Iudeorum, ac cum ei obsec rantis Christum, ut secum vadat, id est, sibi cooperetur in predicatione Evangelii, et conversione Iudeorum sequitur ac gentium in fine mundi, ut ferunt fructus bonorum operum, et mala punica charitatis ac martyris. Vineam vocat Jerusallem et Iudeam; haec enim fuit prima Christi vinea. Ibi Synagoga Christi dat ubera, id est, ostendit amores suis in eum. Rursum dat ubera Christo, id est, filiis suis Christi, puta Iudeis et gentibus, quos doctrina sua in fide et pietate lactat et nutrit amore Christi.

VERS. 15.— MANDRAGORE DEDERUNT ODOREM. IN PORTIS NOSTRIS OMNIA POMA NOVA ET VETERA, DILECTE MI, SERVATI TIBI. Mandragore frigide tarditatem, torporem, et somnum inducent; unde significant Iudeos et gentes ignorantia Dei, et perfida frigide torpentes et sopitos per Antichri tum; sed hi, eo mortuo et occiso, per predicationem socrorum Elias reviviscent in fide ei gratia, ac suavem virtutis odorem exspirabunt: hos ergo quasi poma nova cum veteribus id est, priscis Christianis Ecclesia offerit Christo in portis, id est, in ipso ingressu et aditu Ecclesie, puta in Baptismo, per quem renatus sum in Ecclesiam et Christianum. Nonnulli et nova referunt ad novi orbis, hoc est, Americae, sive Pacificorum et Mexicanorum conversionem.

CAPUT VIII.
VOX SPONSE,

Id est, Ecclesia universalis collecta ex Iudeis et gen- tibus, in fine mundi completo jam electorum numerio, aspirans ad celum.

VERS. 1.— QUIS MIHI DED TE FRATREM MEUM SU- GENTEM UERA MATRIS MEE, UT INVENIAM TE FORIS, ET DEOSCULER TE, ET JAM NEMO ME DESPICAT? q. d.: Utinam te fruar, o Christe, in celo, sicut frater fruatur suo fraterculo, qui adhuc sugit ubera matris, cumque deosculatur, ut scilicet sicut olim factus homo mihi per carnem frater fieri dignatus es, ac sugere ubera matris mee, tum B. Virginis (hac enim est

mater Ecclesia, quia ipsa est mater Christi, et con sequentia omnis Christianorum), tum Synagoge: sic pariter foris, id est, in celo frater et consors mihi has in gloria beatitudinis, ibique regum regum ubera matris communis, puta ecclesiis Jerusalim, que lac, ino nectar felicitatis effundit, atque te oscular, tecumque deficerit, et dissuauerit in aeternum, ideoque jam me nemo despiciat, sed omnes glorificant et beatificant.

VERS. 2.— APPREHENDAM TE, ET DUCAM IN DOMUM MATERIS MEE, IBI NE DOCERIS, ET DABO TIBI POCULUM EX VINO CONFITO, ET MUSTUM MALOGRANATORUM MEORUM. Est vox Ecclesie ad Christum; q. d.: Utinam te apprehendere possem et ducere in coelestem Jerusalim, que est mater nostra, ut ibi me doceres ar cana divinitatis, ibi ego vescissim tibi propinquam vi num conendum laudis et gratiarum actionis, ac mustum malogranatorum astutus amoris, et jubili felicitatis amiae.

VERS. 5.— LEVA EJUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME. Spousa ex vehementi amore et desiderio fruendi Christo in celo inediti in langorem, somnum et extasi, ac corruens invocat open sponsi, ut se collabentem levata dextre facili et complacatur, tum iam languorem in terris, tum potius mox gaudentem et triumphantem in celis. Vide cap. 2, 6.

VOX SPONSI.

VERS. 4.— ANTE VOX, FILIE JERUSALEM, NE SU SCITETIS, NEQUE EVIGILARE FACIATIS DILECTAM, DONEC IPSA VELIT. Spousa vetat sponsum ab hoc amori sonno et extasi, utipot sibi gratissimo, et sponsa suavissimo, excitari. Vide dicta cap. 2, 7.

VOX POPULI OCCURRENTIS.

VERS. 5.— QUE EST ISTA, QUE ASCENDIT DE DE SERTO, DELIC IS AFFLUENS, IN XASUPER DILECTUM SUM. Spousa a sonno evigilans, ex languori et amoris delicia, brachis suis innixa humeris sponsi, cum eo ascendebat ex agro horioque versus Jerusalim, id est, ex terra in celum. Occurrunt ei turbae populi transennatis, id est, angeloi et coelites, ejusque speciem, amorem et libertatem admirantes exclamat: Que est ista sposa tam gloria, que tam deliciosa, liberet et amoro Christo Domino innixa, e terris in celos adeo magnificè ascendi?

VOX SPONSI.

SUB ARBORE MALO SUSCIITAVI TE: IBI CORRUPTA EST MATER TUA, IBI VIOLATA EST GENITRIX TUA. Christus Ecclesia gloriosè secum scandentem in celum monies crucis sue pro ea oblige, ut eam tanti beneficij memorem gratacum reddat; q. d.: Scito, o Ecclesia, hanc gloriam tuam mihi clarò stetisse, emi enim eam multis doloribus in ligno crucis, eò quid matr Eva, comedens ex ligno vetio in paradiso, tam se quäm te, id est, omnem posteritatem peccato corrupit et perdiderit. Dei enim justitia et sapientia de ceverat ut in ligno satisficeret culpa in ligno commisere; ut diabolus, qui in ligno vincet, in ligno

quoque vinceretur; et unde mors oriebatur, inde vita resurreceret.

VERS. 6.— PONE ME UT SIGNACULUM SUPER COR TUUM, UT SIGNACULUM SUPER BRACHIUM TUUM, q. d.: Jugiter et firmiter quasi sigillo imprime tibi meæ crucis memoriam, meumque, quem tibi in eâ exhibui, amorem, ut ille semper in corde tuo cogitatiofigatur, indeque in brachium ad recte operandum transeat, ita ut amor meus sit tibi rector, qui omnes tuas cogitationes et actiones dirigat ad celum, ubi ille indelabitur et profunde cordi brachioque insculpet, ut in aeternum perduret.

QUA FORTIS EST UT MORS DILECTIONIS, DURA SICUT INFERNUS AMULATIO; q. d.: Causa que me impulsi ut te in cruce per tot dolores et mortem meam a peccato, morte et inferno, cui addicti eras, suscitatorem, fuit amor et dilectio, quia te ut sponsam summè dilexi; haec enim fortior est omni dolore, morte et inferno, ac, instar mortis et inferni, omnia adversa et triestia sibi subiecti: quare similem, puta fortem a te, o sponsa, dilectionem exigo, ut ponas me ut signaculum super cor tuum, ut scilicet mel intuio et amore mortem et infernum superes et transcendas, ac, instar mortis et inferni, nulli hosti, tentationi, dolori, vel adversitatibus cedas, sed omnia evincas tibique sub das.

LAMPADES EJUS (dilectionis et amulationes, sive zeli) LAMPADES IGNIS ATQUE FLAMMARUM. Lampades, id est, faces, q. d.: Faces charitatis et zeli Christi, similes sunt ignibus et flammis ardentissimis; ac similes ipsae sponsi, id est, Ecclesia et aeterna sancta jure suo reponse.

VERS. 7.— AQUÆ MULTE NON POTERUNT EXTINGUERE CHARITATEM, NEC FLUMINA OBREUENTILLAM. Si deberit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Eam, non dilectionem, sed substantiam, q. d.: Nulta persecutio nes, calumnias, flagella, dolores, clavi, spinæ, etc., quae instar torrentium magnâ copiâ et vi irruerunt in Christum, potuerunt, aut nunquam poterunt ob ruere, vel extinguire ejus charitatem, fini pollus illus crescentibus crevit Christi amor et ardor, sicut per antiperistasis ignis aguis gelidis circumdat magis se intendit et exardecit. Idem jure sua a sponsa Ecclesia et anima pia reciprocit Christus sponsus. Ratio est, quod charitas sit res preiosissima, supernaturalis et divina, qua omne pretium, omnes opes, omnem substantiam superat, et præ quod omnes cruces et dolores quasi nihil sunt, nec astimandi.

VOX SPONSE ADULTE DE JUNIORE,

Id est, Ecclesia de Synagoga.

VERS. 8.— SOROR NOSTRA PARVA EST, ET UERA NON HABET: QUID FACIEMUS SORORI NOSTRE, IN DIE QUARDO ALLOQUENDA EST? Ecclesia audiens sponsum Christum tam excellentem erga se ostendere charitatem, et similiem ab ipsa requirere, tacite assentitur, camque spondet, uti patbit, vers. 10 et seq., sed sollicitat de sorore sua Synagogâ, id est, de rudi piche Ju-

dorum in fine mundi convertendorum, upote adhuc numero parva, ac in fide recenti et in charitate tenera, ut ubera non habeat doctrinæ, quibus alios lacet, sed potius ipsa ea adhuc sugit; dicti sodalibus sponsi, puta discipulis Eliae et predictoribus Christi: Quid faciemus sorori nostræ Synagoge, ut in fide crescat, et in charitate adolescat, ut in die judicij quando à Christo sposo alloquenda est quasi sponsa in celestem thalamum inducenda, digna ejus nuptiis coesibus inveniatur, talisque ei appareat, placeat et copuletur?

VOX SODALIUM SPONSI,

Id est, discipulorum et associetur Elias.

VERS. 9.— SI MURUS EST, EDIFICEMUS SUPER EUM PROPUGNACULA ARGENTEA: SI OSTIUM EST, COMPINGAMUS ILLUD TABELIS CEDRINIS; q. d.: Pars Synagoge, id est, plebis Iudeorum, instar muri, firme et constante est pectora: quare illam instruimus eloquii S. Scripturae, ut instructa fidem Christi praedicare, propagare et propagnare queat: haec enim eloqua sunt id quod propagacula argentea in muro, et quod ubera in pectora; nam ut propagnula propagnant, ut ubera lactant. Pars altera Iudeorum, instar ostii, est pectora exili, debili, mobilis et versatile: quare illam construimus et robustenos sanctos Christianorum exemplis, quasi tabulis cedrinis, id est, incorruptibilis, ut Iudei in Christi fide et charitate firmati, si non ut sponsæ, certè ut adolescentulae comites sponsæ, cum et ad coelestes Christi nuptias jam imminentes admitti mereantur.

VOX SPONSE JUNIORIS,

Putta Synagoga.

VERS. 10.— EGO MURUS, ET UERA MEA SICUT TURRIS, EX QUO FACTA SUM, CORAM EO QUASI PACEM BEVERIENS; q. d.: Non est quid de me solliciti sitis; ego enim conversa ad Christum, adeo constanter et fervide ipsi adhaereo, ut videar esse murus inexpugnabilis. Insper sicut muro incumbent tress, sic pectori meo fimo, instar muri, insistens ubera doctrinæ et doctrinam, adeo valida, ut antichristianos, Iudeos, et quoslibet hostes sternere valent; adeoque succulentia, ut suæ lacte omnes meos in fide puellulos latere queant; idque habeo non ex me, sed ex gratia sponsi mei Christi; ex quo enim ipse ut verus Salomon me sibi dignatus est reconciliare, ino me Sulamitem, id est, suam sponsam, cui nomen pacifica, efficeret, illico in hoc robur et hanc celsitudinem exerceti, ut illi si non par, certè suppar esse videar.

VOX SPONSE ADULTE,

Putta Ecclesia.

VERS. 11.— VINEA FUIT PACIFICO IN EA, QUA HABET POPULOS: TRADIDIT EAM CUSTODIBUS, VIR AFFET PRO FRUCTU EIJUS MILLE ARGENTOS. — VERS. 12.— VINEA HORA CORAM BE EST. MILLE TUI PACIFICI ET DUCENTI HIS, QUI CUSTODIUNT FRUCTUS EIJUS. Pacificus est Salomon

ut habent Hebrei, Septuaginta et Syrus. Salomon autem hic est Christus. Videtur Salomon canticum tanto amorum ardore coepit, frigido pacis fine concludere; sed Hebrei per pacem omnem salutem, omne deus, omnem voluntatem, omne gaudium, omneque bonum significant: vinum enim est vite viuæ expressum, hanc pacem afferens, hominem vivificat, latifaciat et voluptate suâ inebriat. *Vinum enim latifaciat Deum et homines*, *Judic. 9. 15.*

Ecclesia resumens vocem Synagogæ, que dixit: *Ex quo fui coram eo quasi pacem reperiens, eam confirmans, respondet dicitque: Verè id dixisti, ô soror mea Synagoga, quia sicut Salomon rex pacificus habuit vineam insignem in Baalhamon, id est, in urbe ita dicta à populi frumentis, insuper habuit vineam mysticam, puta Synagogam, quarum utraque dedit fructus egregios, qui mille argenteis, id est, maximo prelio estimabantur: sic pariter verus Salomon, id est, Christus rex pacificus, faciet vineam suam in fini mundi, que abundet et numero et virtute fiducium Iudeorum, idèque fructus mille argenteis, id est, maximis esse pretiis censebitur.*

Pari modo *vinea coram me est*, id est, ego Ecclesiæ similem tu, ô Synagoga, habeo vineam, que mihi semper pœ oculis, et summe cura est; vinea tua est Iuda, mea vinea est totus orbis, puta omnes gentes, quas in fide et pietate christiana per meos praedicatorum et pastores sedulò excole, idèque pari modo ex illa mille argenteis, id est, maximum fructum et premium colligo, illumque Christo meo offero: *mille ergo tui pacifici*, *Hebr. mille tui, ô Salomon*, id est, hos mille argenteos tibi, ô Christe, rex pacifice, offero tanquam tibi debitos, utpote ex tua gratia partes et productos; et ducenti his, qui custodiunt fructus ejus; q. d.: Praelatis, qui hanc vineam coluerint, debetur et dabitur duplex præmium, scilicet gloria anime et

corporis, ob deceum præceptorum Decalogi observationem in corde et opere, tam in se quin in suis subditis centies duplicatum, id est, omni modo absolutam et perfectam. Centum enim duplicata faciunt ducenta.

VOX SPONSI.

VERS. 15. — *QUE HABITAS IN HORTIS, AMICI AUSCULTANT, FAC ME AUDIRE VOCEM TUAM.* Bucolicè, Christus sponsus hic inducitur quasi pastor, cujus sponsa castitatis et meditationis studiosus, velut nympha rurals habitat in hortis et vineis, easque excolit. Sensus est, q. d. Christus: Audiri, ô Ecclesia mea sponsa, tua in eccliam ambelians suspiria, sed tecta et obscura: quare velim ut ea clare enunties, Amici enim mei et tu, id est, angelii avide a ea desiderantes: faciam ergo te votorum compotem: postula, et impetrabis; loquere, et exaudiendis; suspira in colum, et eò te dicam: jam enim imminent finis mundi, et dies iudicij

VOX SPONSAE.

VERS. 14. — *FUGE, DILICET MI, ET ASSIMILARE CAPRÆ HINNULLOQUE CERVORVM SUPER MONTES AROMATIVÆ,* qui, cap. 2, vers. ult., vocantur montes Bethel vel Bethel, id est, domus Dei, puta eccl.; q. d.: *Fuge*, id est, celerrimè instar fugientium caprærum et hinnumloquæ ex terra hac putidæ et fetida, ô Christe, te proprie in suaveolentes montes aromatum, id est, in eccliam, ac me, queso, tecum rape, ut ibi invicem fruatur in beatitudine determinata, sicut capreæ et hinnum, dum fugient venatores, secum rapiunt suos catulos, nec sine iis fugam capessunt in montes aromatum, quales sunt in Judeæ, Libano, Syria et Oriente. Unde *fuge sumi potest pro fugere me fac*, per Hebraismum, quo cal ponitur pro *hiphil*.

Analyse DU CANTIQUE DES CANTIQUES SELON LE SENS SPIRITUEL, Extrait de la Bible de VENCE.

Le Cantique des Cantiques est une allégorie continuée du mariage de Jésus-Christ avec l'Église. Les Hébreux étaient accoutumés à ces figures. On en trouve dans l'Écriture qui ont toute l'apparence d'histoire. Les Pères, dans tous les siècles, ont regardé le Cantique des Cantiques comme l'épithalamie du mariage mystique de Jésus-Christ avec son Église. C'est là une tradition constante et suivie, depuis le

commencement de l'Église jusqu'aujourd'hui. Ceux qui se plaignent qu'on ne leur donne sur ce livre que des allégories, n'ont pas raison de se plaindre. Ce qu'ils appellent sens allégorique et mystique, est le sens propre de ce livre. Si on ne l'entend que charnellement et grossièrement, on ne l'entend point du tout. Nous ne prétendons point canoniser toutes les imaginations des commentateurs et des mystiques.

S'il se trouve dans leurs ouvrages des pensées basses, triviales, puériles, impertinentes, on n'en doit rien imputer à l'ouvrage qui est sacré et divin. Mais l'idée du Cantique, comme représentant le mariage de Jésus-Christ avec son Église, est noble, sublime, et fondée sur toute l'Écriture de l'Ancien et du nouveau Testament, et sur le consentement et l'usage unanime de la Synagogue et de l'Église.

Cette vue générale de l'union de Jésus-Christ avec son Église, n'exclut point une autre vue plus particulière, qui est l'union de chaque âme avec ce divin époux. Mais l'abbé de Vence qui reconnaît ce double sens, s'est particulièrement attaché au premier dans l'analyse qu'il a donnée de ce livre, et que nous inscrivons ici. Il partage le Cantique en sept jours, selon le plan de Bossuet.

I^e Jour. L'épouse, qui est l'Église, témoigne un grand désir de s'unir à Jésus-Christ pour en être instruite; c'est en lui qu'elle trouve toutes ses délices; elle se sent comblée de ses faveurs; elle s'en reconnaît indigne, et elle fait un humble aveu de ses imperfections; elle lui demande où elle pourra le trouver pour se reposer en lui seul (chap. 1, vers. 4-6).

L'époux, Jésus-Christ, instruit l'Église en lui disant qu'il faut qu'elle se connaisse elle-même pour bien connaître son époux, et c'est aussi une instruction que l'on doit donner à une âme qui veut s'unir à son Dieu; il faut qu'elle écoute l'époux qui lui dit que, s'attachant à lui, elle aura toute la beauté qui lui est nécessaire pour lui plaisir, et que par de nouveaux liens, on fera qu'elle soit inviolablement attachée à Jésus-Christ. Pour lors le parfum de son nar, qui marque ses vœux et ses prières, sera comme une agréable odeur qui fait plaisir à l'époux lorsque l'épouse vient s'unir et s'attacher. Il reconnaît la beauté qu'il a lui-même donnée à l'Église; et cette épouse est dans l'admiration, considérant les excellentes qualités qui rendent son époux infiniment aimable (vers. 7 et suiv.).

L'époux, sur Jésus-Christ, fait connaître sa pureté, en disant qu'elle est comparable à une fleur la plus délicieuse de la campagne, et au lis le plus agréable des vallées; et ensuite il déclare quelle est la chasteté de son épouse en la comparant à la fleur d'un lis qui croît dans les épinettes, c'est-à-dire, parmi les désordres du siècle corrompu (chap. 2, vers. 1 et 2).

IIe Jour. L'épouse s'entretenut avec les filles de Jérusalem, c'est-à-dire, avec les âmes fidèles, mais qui ne sont pas encore parfaites; elle loue la beauté de son époux; elle leur fait connaître les faveurs qu'elle en a reçues, en ce qu'il a réglé et fixé son amour pour lui; elle fait connaître quels sont les transports de cet amour; elle sent combien elle a besoin du secours de Jésus-Christ, afin qu'il la soutienne dans les peines et les persécutions par sa main gauche, et qu'elle reçoive de sa main droite les faveurs et les consolations (vers. 3-6).

L'époux paraît aussi parmi les filles de Jérusalem pour leur dire de ne point troubler le repos de son épouse; Jésus-Christ empêche que rien ne trouble la joie et le repos dont une âme fidèle jouit en lui. L'épouse reconnaît aussi l'Église de son époux; l'âme chaste et fidèle sent les attractions de sa grâce; elle se réjouit de ce qu'elle a fait fondre la glace des cours endurcis; elle admire les fruits qu'elle a produits sur la terre. L'époux souhaite entendre la voix de l'Église, qui lui rend grâces de tant de merveilles; et afin que les ennemis des vertus et des avantages de l'Église ne viennent point ravager ces fruits de bénédiction, l'époux, Jésus-Christ, ordonne à ses ministres et aux pasteurs de son Église de prendre les renards qui détruisent les vignes. L'épouse, après cela, déclare qu'elle est entièrement dévouée à son époux, qui s'est donné à elle par son incarnation. Une âme désire quelquefois que les faveurs dont elle est comblée par Jésus-Christ ne soient point connues par ceux qui ont de la haine ou de l'envie contre elle, et il semble qu'elle lui dise de se retirer (vers. 7 et suivants).

IIIe Jour. L'épouse, s'entretenant avec les filles de Jérusalem, leur fait connaître combien est grande son inquiétude, lorsqu'elles a quelque sujet de craindre d'avoir perdu son divin époux; elle se lève, et se donne tous les mouvements nécessaires pour le trouver, elle s'adresse aux officiers qui sont chargés du soin de garder la ville, c'est-à-dire, aux pasteurs de l'Église; mais il faut qu'elle s'élève au-dessus d'eux; elle ne trouve son bien-aimé qu'après les avoir passés; et, après l'avoir trouvé, elle fait tous ses efforts pour ne le plus perdre; c'est en lui qu'elle trouve son repos; et l'époux ne veut pas que personne la trouble dans cet état de tranquillité (c. 5, v. 1, 5).

Sur la fin de cette journée, les filles de Jérusalem assemblées, et admirant l'état sublime où l'Église, épouse de Jésus-Christ, était élevée, s'écrient: Qui est celle qui s'élève du désert des nations autrefois abandonnées? Elle est semblable à une fumée qui monte, et à une vapeur qui s'exhale des aromates de myrrhe et d'encens, par le mérite de la mortification et de la prière, accompagnées de l'exercice de toutes les vertus marquées par les différentes sortes de pouvoirs de santeur. Ces âmes pures, compagnes de l'épouse, montrent ensuite le lit où se repose l'époux; il est environné de soixante braves, qui sont la figure des saints qui combattaient pour Jésus-Christ; ils ont des épées dans la main droite, et en portent encore une autre à leur baudrier, parce qu'ils sont infatigables dans le combat; et le véritable roi pacifique, environné de ces vaillants combattants, est dans une litière ou une voiture dont les colonnes sont d'argent, qui nous marquent l'éloquence des prédicateurs; le dossier est d'or, ce qui signifie la charité dont les pasteurs de l'Église doivent être animés; le siège est de pourpre teinte du sang des martyrs, et tout le milieu est orné de tout ce qu'il y a de plus précieux et de plus capable d'ornier les âmes qui sont à Dieu;